

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

Bakalářská práce

Pohybové hry pro děti se zrakovým postižením v mateřské škole

Vypracovala: Anna Pekařová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Prázdňá, Ph.D.

České Budějovice 2023

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na pohybové hry pro děti se zrakovým postižením v mateřské škole. Cílem práce je seskupit teoretické poznatky ke zvolenému tématu a na základě teoretické části vytvořit zásobník pohybových her, které mohou využít speciální pedagogové pro děti se zrakovým postižením v mateřské škole. Pro naplnění těchto cílů je využívána kvalitativní strategie.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí – teoretická a praktická. Teoretická část se zabývá vymezením pojmu zrakového postižení, jeho příčinami, specifiky vývoje předškolního dítěte se zrakovým postižením a dále pak samotným předškolním vzděláváním a hrou, kde jsou sepsány druhy her nebo například pravidla, které je nutno při hře dodržovat.

Praktická část obsahuje metodický postup, který je složen ze zásobníku pohybových her pro děti se zrakovým postižením a může být použit jako inspirace speciálním pedagogům v mateřské škole.

Metodický postup je rozdělen do čtyř částí, kdy v každé části jsou rozepsány čtyři pohybové hry, dvě pohybové hry určené do třídy a dvě pohybové hry určené na ven. Metodický postup, který obsahuje čtyři části po čtyřech pohybových hrách se člení podle témat, které se týkají ročních období, to znamená, že první část se týká tématu jara, druhá část se týká tématu léta. třetí část se zabývá podzimem a poslední čtvrtá část se zaměřuje na zimu.

Klíčová slova

zrakové postižení, dítě se zrakovým postižením, předškolní vzdělávání, mateřská škola, pohybová hra

Abstract

The bachelor thesis focuses on movement games for children with visual impairment in kindergarten. The aim of the thesis is to group theoretical knowledge on the chosen topic and based on the theoretical part to create a stack of movement games that can be used by special educators in kindergarten for children with visual impairment. A qualitative strategy is used to fulfill these goals.

The bachelor thesis is divided into two parts – theoretical and practical. The theoretical part deals with the definition of the concept of visual impairment, its causes, the specifics of the development of a preschool child with visual impairment and then the preschool education and play itself, where the types of games or, for example, the rules to be followed during the game are written.

The practical part contains a methodological procedure, which consists of a stack of movement games for children with visual impairment and can be used as inspiration for special educators in kindergartens.

The methodological procedure is divided into four parts, with four movement games in each part, two movement games meant for the classroom and two games meant for outdoors. The methodological procedure, which contains four parts of four movement games, is divided according to the themes of the season, in example the first part concerns the theme of spring, the second part concerns the theme of summer. The third part deals with autumn and the last fourth part focuses on winter.

Key words

visual disorder, child with visual disorder, preschool education, kindergarten, physical play

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma Pohybové hry pro děti se zrakovým postižením v mateřské škole jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 SB. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích,

.....

Podpis studentky

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. et Mgr. Radce Prázdné, Ph.D. za její laskavý přístup, cenné rady a čas, který mi věnovala.

Dále bych chtěla poděkovat celé své rodině za její trpělivost a podporu při studiu.

Obsah

Úvod	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
1. Vymezení pojmu zrakové postižení a etiologie.....	3
1.1. Klasifikace zrakového postižení.....	4
1.2. Klasifikace zrakového postižení dle závažnosti	6
2. Specifika vývoje předškolního dítěte se zrakovým postižením.....	9
2.1. Specifika vývoje vrozeného a raně získaného zrakového postižení.....	9
3. Předškolní vzdělávání.....	14
3.1. Legislativa.....	15
3.2. Specifika předškolního vzdělávání dětí se zrakovým postižením	15
4. Hra.....	17
4.1. Jednotlivé druhy her	17
4.2. Specifika pohybových her u dětí se zrakovým postižením	19
PRAKTICKÁ ČÁST	22
5. Metodologie pro zpracování praktických výstupů.....	23
5.1. Analýza dokumentů	23
5.2. Pozorování.....	23
5.3. Rozhovor	24
6. JARO	29
6.1. Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Pohyblivé květiny	29
6.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Zvířátka se budí ze zimního spánku.....	31
6.3. Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Jeden den žabkou	34
6.4. Pohybová hra v exteriéru číslo 2 - Krmení ptáčků.....	36
7. LÉTO	39
7.1 Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Výlet do Zoo.....	39
7.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Ryby a jejich rybníček	43
7.3. Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Pozor včela!	45
7.4 Pohybová hra v exteriéru číslo 2 - Jdi a najdi	47
8. PODZIM	49
8.1 Pohybová hra v interiéru – sv. Martin.....	49
8.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 - Deštník.....	51
8.3 Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Zvířátka hledají cestu do svého domečku.....	52
8.4. Pohybová hra v exteriéru číslo 2 – Čichové pexeso	53
9. ZIMA	55
9.1. Pohybová hra v interiéru číslo 1 - Tajná truhla	55

9.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 - Vánoce.....	56
9.3. Pohybová hra v exteriéru číslo 1 - Sv. Valentýn	56
9.4. Pohybová hra v exteriéru 2 - Poztráčené ozdoby	57
Diskuze	60
Závěr.....	62
Použité zdroje:	64
Elektronické zdroje:.....	68
Seznam použitých obrázků:	69
Seznam použitých tabulek:	70
Seznam použitých zkratk:.....	71

Úvod

Motorický vývoj je obzvlášť podstatný v předškolním věku, kdy intaktní dítě v tomto období rádo běhá, skáče, hází míčem a provádí spousty jiných pohybových aktivit, které jsou pro dítě se zrakovým postižením nebezpečné nebo nevhodné vůči jeho chybějícímu zrakovému smyslu, ale v případě přizpůsobení pohybové aktivity jeho schopnostem by bylo schopno aktivity vykonávat.

Vhodně zvolená pohybová hra umožňuje dítěti se zrakovým postižením rozvoj i vývoj ve všech oblastech, podporuje fantazii, představivost, hravost, zdokonaluje smyslové vjemy, prostorovou orientaci, ale také umožňuje navázat komunikaci mezi vrstevníky a vytvořit mezi nimi kamarádské vztahy. Pohybová hra může dále pomoci najít nadání či zájmy dětí se zrakovým postižením.

Bakalářská práce se zaměřuje na pohybové hry pro děti se zrakovým postižením v mateřské škole. Volba tohoto tématu byla na základě souvislé praxe, která se konala právě v mateřské škole u dětí se zrakovým postižením, kde došlo k prvnímu setkání s problémy u pohybových her pro tento typ dětí. Pohybových her je pro děti se zrakovým postižením minimum a speciální pedagogové si musí vytvářet podklady na pohybové hry sami.

Cílem bakalářské práce je na adekvátní teoretické bázi vytvořit zásobník (inspiromat) pohybových her pro děti se zrakovým postižením předškolního věku zaměřených na jejich komplexní rozvoj. Zásobník pohybových her bude strukturován na typy herních aktivit vhodných pro realizaci v interiéru a exteriéru mateřské školy, tematicky se bude zaměřovat na čtyři roční období. Dílčím cílem bakalářské práce je praktická realizace navržených pohybových her a jejich následná evaluace.

Bakalářská práce je členěna standardním způsobem na teoretickou a praktickou část. Teoretická část vychází z odborné literatury a dělí se na čtyři základní kapitoly. První kapitola se zabývá vymezením pojmu zrakového postižení a základní etiologií, dále klasifikací zrakového postižení a klasifikací zrakového postižení dle závažnosti. Druhá kapitola se věnuje specifikům vývoje předškolního dítěte se zrakovým postižením a také specifikům vývoje vrozeného a raně získaného zrakového postižení. Třetí kapitola vymezuje předškolní vzdělávání, dále v této kapitole nalezneme legislativní rámec a specifika předškolního vzdělávání dětí se zrakovým postižením. Poslední čtvrtá kapitola

popisuje, co je to hra, jednotlivé druhy her a specifika pohybových her u dětí se zrakovým postižením.

Praktická část obsahuje zásobník pohybových her, který nabízí inspiraci speciálním pedagogům v mateřských školách a který mohou volně využít při volbě vhodné pohybové aktivity.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení pojmu zrakové postižení a etiologie

Když se laické veřejnosti vybaví osoba se zrakovým postižením (dále jen ZP), většinou si představí člověka, který nosí silné brýle nebo bílou hůl, protože nevidí. Tento pohled je však velmi zkreslený, zjednodušující a může ohrozit chování společnosti k tomuto jedinci. (Kimplová a Kolaříková, 2014) Růžičková in Bendová (2015) uvádí, že vidění nám umožňuje rozlišovat světlo, tmu, barvy, tvary, rozměry, polohu, pohyb, ale také hloubku prostoru či trojrozměrnost. Zrak také hraje důležitou roli v rozvoji oblastí jako je utváření představ, v oblasti paměti, pozornosti, myšlení, řeči či v oblasti emočně-volní.

Podle Slowíka (2016) je zrak jedním z nejdůležitějších lidských smyslů. Zrakové omezení zhoršuje především orientaci, a pokud se jedná o dlouhodobé nebo trvalé postižení, je narušena také komunikace, celistvost autentických vlastností, a celkové sociální bytí lidského jedince. Díky zraku získáváme až 90 % všech informací.

Podle Světové zdravotnické organizace (1992) je zrakově postižená osoba, taková osoba, jejíž zraková funkce je narušena i po lékařském ošetření nebo standardní korekci refrakční vady a jejíž zraková ostrost je menší než 0,3 (6/18) až po světlocit, nebo je zorné pole omezeno na méně než 10 stupňů při centrální fixaci. Přitom zrakově postižená osoba užívá nebo bude pravděpodobně schopna používat zrak na plánování a vlastní provádění činnosti. (Nováková in Vítková, 2004)

Výskyt ZP závisí na jedné straně na životních podmínkách a úrovni lékařské péče a na straně druhé na zvolených kritériích ZP. Odhady těžkého zrakového poškození se u většiny dětí pohybují v rozmezí 5–20 případů na 1000 dětí. V současné době je v České republice asi 60 000 těžce zrakově postižených osob všech věkových kategorií, z toho 17 000 velmi těžce postižených. Nováková in Vítková (2004)

Ludíková in Valenta (2014) a Finková et al. (2007) se věnují odlišnosti etiologie ZP u dětí a dospělých osob, ale i s ohledem na geografickou polohu v rámci světa. Do teď se setkáváme s velkými rozdíly v dostupnosti lékařské péče, záleží na vyspělosti ekonomiky v dané zemi. Autoři se společně shodují v příčinách ZP, se kterými se často setkáme u dětí. Oftalmologové člení příčiny na základě období, kdy k postižení došlo:

1. geneticky podmíněná onemocnění – nejčastěji se jedná o onemocnění s autozomálně recesivní dědičností a dystrofií sítnice

2. onemocnění intrauterinního období – je zde řazeno radioaktivní a rentgenové záření, infekce, chemické látky, vliv celkového onemocnění matky (např. fetální alkoholový syndrom)
3. onemocnění perinatálního období – v rozvinutých zemích sem patří retinopatie nedonošených (nedostatečně vyvinutá sítnice) a postižení CNS
4. postnatální období a dětství – v zemích, kde se nachází dobrá úroveň zdravotní péče je minimální počet dětí se ZP, v rozvojových zemích děti trpí deficiencí vitamínu A a spalničkami
5. neznámá etiologie – příčinu ZP nelze prokázat, hovoří se o multifaktoriálních příčinách (Ludíková in Valenta (2014) a Finková et al. (2007).

1.1. Klasifikace zrakového postižení

Nejnámější rozdělení ZP nám vymezuje Světová zdravotnická organizace (World Health Organization – WHO) v rámci desáté decenální revize Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů. Dále je nutné upozornit na již vytvořenou jedenáctou revizi Mezinárodní klasifikace nemocí, která vstoupila v platnost 1. ledna 2022 s pětiletým přechodným obdobím a přichází s následujícím tříděním nemocí zrakového ústrojí:

- Novotvary oka nebo očních adnex
- Kontuze oční bulvy nebo orbitálních tkání (NA06.9)
- Cizí těleso ve více částech vnějšího oka (ND70.2)
- Okulokutánní albinismus (EC23.20)
- Traumatické poranění oční bulvy (NA06.8)
- Pozdní vrozená syfilitická okulopatie (1A60.2)
- Symptomy, známky nebo klinické nálezy zrakového systému (MC10-MC2Y)
- Strukturální vývojové anomálie oka, očního víčka nebo slzného aparátu (LA10-LA1Z) (ICD-11, 2019)

Pro pedagogy je důležitá zejména klasifikace ZP v souladu s poškozením dílčí funkce celku zrakové percepce, která se dělí do 5 skupin:

- 1) Ztráta zrakové ostrosti
- 2) Postižení šíře zorného pole
- 3) Okulomotorické problémy

- 4) Obtíže se zpracováním zrakových informací
- 5) Poruchy barvocitu

(Květoňová-Švecová, 2000)

Dle Ludíkové (2004) lze skupiny osob se ZP rozdělit podle mnoha kritérií. Podle oftalmologického hlediska jde hlavně o rozdělení zrakové ostrosti a o stav zorného pole. Nesmíme ale zapomínat na další nebezpečné faktory, ke kterým patří etiologie postižení, doba vzniku či další přidružená postižení. Při diferenciaci by se tedy nemělo vycházet pouze z oftalmologických hledisek, ale také ze speciálně-pedagogických a psychologických hledisek.

Členění podle Ludíkové et al. (2004) vypadá následovně:

1 - Stupeň zrakového postižení

- a) Osoby nevidomé
- b) Osoby se zbytky zraku
- c) Osoby slabozraké
- d) Osoby s poruchami binokulárního vidění

2 - Doba vzniku zrakového postižení

- a) Vrozené
- b) Získané

3 - Z hlediska etiologie

- a) Orgánové
- b) Funkční

4 - Délka trvání zrakového postižení

- a) Krátkodobé (akutní)
- b) Dlouhodobé (chronické)
- c) Opakující se (recidivující)

(Ludíková et al. 2004, s. 198)

1.2. Klasifikace zrakového postižení dle závažnosti

1.2.1. Osoby nevidomé

Osoby nevidomé jsou řazeny mezi osoby s nejtěžším a nejzávažnějším stupněm ZP. Zahrnujeme sem všechny, kteří mají zrakové vnímání narušeno na stupni nevidomosti, to znamená slepoty. Jedná se tedy o nevratný pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 – světlocit. (Finková, 2007). Dle Hamadové et al. (2007) se k nevidomým osobám řadí i praktická nevidomost společně s totální nevidomostí.

„Nevidomost praktická je vymezena poklesem zrakové ostrosti v rozmezí 1/60 – světlocit se správnou projekcí nebo omezeným zorným polem méně jak 5 stupňů kolem centrální fixace.“ (Moravcová in Hamadová et. al., 2007, s. 39). Ludíková (2004) nám ještě poukazuje na hranici centrální zrakové ostrosti pod 3/60 do 1/60 a také hranici zorného pole, která je menší než 10 stupňů, ale větší než již zmíněných 5 stupňů kolem centrální fixace.

„Totální nevidomost (amaurosa) se pohybuje mezi zachovalým světlocitem s chybnou projekcí a ztrátou světlocitu.“ (Hamadová, 2007, s.39)

Kromě těchto dvou skupin existuje ještě jedna, tzv. skutečná nevidomost, která je definována jako pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 – světlocit a binokulární pole v rozmezí od 5 stupňů a méně i bez přerušení centrální fixace. (Ludíková, 2004)

Osoby s tímto závažným stupněm ZP mívají problémy se získáváním informací z okolního světa, a proto často využívají kompenzační smysly, především sluch a hmat. (Hamadová, 2007). Finková a kol. spol. (2007) uvádějí, že k tomu, aby se nevidomí jedinci plně rozvinuli, je nutné používat vyšší i nižší kompenzační smysl, aby nevidomí mohli využívat svou představivost. (Finková et al., 2007)

1.2.2. Osoby slabozraké

„Slabozrakost je charakterizována jako nevratný pokles zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 až 3/60 včetně nebo je zorné pole zúženo na 20 stupňů bilaterálně bez ohledu na centrální zrakovou ostrost.“ (Hamadová et al., 2007, s. 36).

Nováková in Vítková (2004) nám rozděluje slabozrakost na tři stupně:

1. Lehká slabozrakost – vizus u lepšího oka od 6/18 do 6/24

2. Střední slabozrakost – od 6/60
3. Těžká slabozrakost – 6/60 a méně

Autorka Ludíková společně s autorkou Renotierovou (2006) in Kimplerová a Kolaříková (2014) mluví o narušení tvorby zrakových představ. Představy bývají často nepřesné, zkreslené, někdy zcela deformované. Obzvlášť u dětí se slabozrakostí musíme počítat se sníženou pozorností, s rychlým příchodem únavy, pomalejším pracovním tempem a vyšší mírou ovlivnitelnosti cizími názory. Samotná Ludíková (2004) upozorňuje na potíže s orientací v prostoru, ve kterém si osoby se slabozrakostí nejsou jisty, pohyb je realizován pomaleji a nejistě.

Finková et al. (2007) nám doplňuje zásady zrakové hygieny u osob se slabozrakostí. Týkají se vyšší světelné intenzity v oblasti centrálního osvětlení nebo například doplňujícího přisvícení. Dále musíme dbát na pravidelné změny zrakové práce do blízka a do dálky, také se využívají optické pomůcky, mezi které patří lupa, televizní lupa atd., nesmíme zapomenout i na práci s písmem, pro některé slabozraké osoby je také důležité zvětšování písma v textu.

1.2.3. Osoby se zbytky zraku

Nováková in Vítková (2004) hovoří o skupině ZP, kteří jsou částečně vidící. Jejich rozmezí se pohybuje mezi dolním stupněm nevidomosti a horním stupněm slabozrakosti, hlavním důvodem vytvoření této skupiny je rozdílnost psychologická a speciálně pedagogická. Ludíková (2004) mluví o starší terminologii, ve které byly osoby se zbytky zraku nazývány částečně vidícími nebo těžce slabozrakými.

Hamadová et al. (2007) nám rozděluje osoby se zbytky zraku na dvě skupiny:

- 1) Skupina první, která využívá více kompenzačních pomůcek.
- 2) Skupina druhá, která využívá více postiženého smyslu, tedy zrak.

„Vizus je snížený v rozsahu 3/60-1/60 nebo je zorné pole omezeno na 5 až 10 stupňů kolem centrální fixace. V některých případech je zraková vada ustálená, ale v jiných dochází k progresi nebo naopak k určitému zlepšení.“ (Hamadová et al., 2007, s.38).

Finková (2007) poukazuje na různorodé případy osob se zbytky zraku. U někoho je tato kategorie ustálená na celý život, u někoho můžeme pozorovat velké pokroky nebo naopak zhoršení.

U této kategorie můžeme očekávat snížené či deformované zrakové schopnosti, často to vede k narušení vlastních představ nebo omezení pracovních možností, proto je potřeba rozvíjet zrakové schopnosti. Důležité je také dodržení zásad zrakové hygieny. (Ludíková, 2004). Finková (2007) pojednává nejen o rozvoji zrakových schopností, ale také o hmatovém vnímání, které je podstatné pro učení Braillova písma. Díky optickým korekčním pomůckám se osoby se zbytky zraku učí číst i zvětšený černotisk.

1.2.4. Osoby s poruchami binokulárního vidění

„Vývoj správného binokulárního vidění je podmíněn normálními anatomickými poměry a funkčními předpoklady a při jejich narušení nastává porucha binokulárního vidění.“ (Finková, 2007, s. 46)

Dle Ludíkové (2004) se v sítnicích obou očí a na stejných místech nevytváří dva vyvážené obrazy. Při správném fungování se vytvoří prostorový vjem a zabezpečí tak stereoskopické, hloubkové vidění, v této kategorii k tomu nedochází.

Hamadová et al. (2007) nám stručně popisuje dělení poruch binokulárního vidění na:

- 1) Amblyopii neboli tupozrakost
- 2) Strabismus, laicky řečeno šilhavost

Hlavním znakem těchto funkčních poruch je omezení zrakové funkčnosti jednoho oka. Nováková in Vítková (2004) se věnuje podrobnějšímu popisu tupozrakosti a šilhavosti. U šilhavosti se jedná o nevhledění obou očí rovnoběžně, je to tzv. porucha rovnovážného postavení očí. Osoba s tímto typem handicapu neustále stáčí postižené oko se sníženou zrakovou ostrostí. Tupozrakost nelze zlepšit brýlemi, není spojena s viditelnou organickou změnou, jedná se o útlum, o vyřazení vjemu porušeného oka ve zrakovém centru mozku, proto dochází k tak snížené zrakové ostrosti u jednoho oka.

Hamadová et al. (2007) poukazuje na soubor nápravných metod u amblyopie a strabismu. Jedná se o speciální cvičení, která jsou specifická pro tyto dvě kategorie. U amblyopie mluvíme o pleoptickém cvičení, u strabismu zase o léčbě nazývané ortoptika. Ludíková (2004) doplňuje léčbu o chirurgický zásah, okluzi či medikamentózní léčbu.

Setkáváme se se třemi vývojovými stupni binokulárního vidění, kterými se zabývá autorka Finková (2007):

- 1) Simultánní vidění – lehčí forma binokulárního vidění, tyto osoby vnímají obraz na sítnici obou očí
- 2) Fúze – jedná se o dokonalejší spojení obrazu pravého a levého oka v jeden vjem
- 3) Stereopse – je to nejvyšší stupeň binokulárního vidění, schopnost prostorového vnímání

Ludíková (2004) mluví o řadě narušených schopností u osob s poruchou binokulárního vidění. Patří sem například pomalejší utváření představ, zrakové podněty jsou nepřesné, musí se počítat s vyšším a rychlejším stupněm únavy, pomalejším čtením a psaním, při kterém většinou následuje oční slzení. Nejen že je touto poruchou ovlivněn výsledek ve škole, budoucí práce lidí s tímto handicapem, ale také začlenění se do kolektivu a adaptace ve společnosti.

2.Specifika vývoje předškolního dítěte se zrakovým postižením

„Postižené dítě představuje kvalitativně jiný, unikátní typ vývoje. Dosáhne-li slepé nebo hluché dítě téhož stupně vývoje jako dítě nepostižené, dosáhne ho jinou cestou – jiným pochodem. Je zvláště důležité, aby pedagog znal tuto jinou cestu, po níž musí dítě vést. Jedinečnost tu mění minus nedostatku v plus kompenzace.“ (Vygotsky in Kimplová, 2010, s.28)

U vývoje osob se zrakovým postižením záleží zejména na závažnosti vady a věku, v němž k poškození zraku došlo. (Květoňová-Švecová, 2004)

2.1.Specifika vývoje vrozeného a raně získaného zrakového postižení

V této kapitole se zaměříme na rozdílnost mezi vrozeným a raně získaným zrakovým postižením. V obou případech jde o závažnou věc, která postihuje nejen danou osobu, ale i celou rodinu a blízké osoby.

Machová in Slowík (2022, str.145) „Z hlediska vrozených vad je podstatné, že oko jako orgán se vyvine téměř kompletně v raném stadiu prenatálního vývoje (přibližně do konce 8. týdne), to ale neplatí o nervových drahách a mozkovém centru zraku, které se jako součást CNS vyvíjejí podstatně déle.“ Beneš (2019) svou publikací doplňuje toto téma informací, že vrozené poruchy se týkají hlavně předčasně narozených dětí, které nemají vyvinuty další orgány, což do budoucna přináší řadu trvalých omezení.

Dle Slowíka (2022) se v průběhu života více setkáváme se získaným ZP než s tím vrozeným. Příčinou může být nepatrný úraz oka, ale i vážnější úrazy mozku, nádorová

onemocnění nebo patologické změny sítnice. Květoňová-Švecová (2000) říká, že získané zrakové postižení je z 20 % ovlivněno nemocemi čočky, zejména katarakty.

2.2.1. Kognice

Lidem se jejich prožitky a zkušenosti staví na základě smyslových vjemů, zejména tedy z vizuální oblasti, ale přes jaký dominantní smyslový vjem se utváří prožitky a zkušenosti zrakově postiženým? Dle Slowíka (2022) dominantními smysly pro osoby s omezením zrakového vnímání jsou především hmat a sluch, ale samozřejmě velkou roli zde hrají i chuť a čich.

1) Hmat

„Dominantní kompenzační smysl, který umožňuje vytvoření relativně přesné představy a možnost dlouhodobějšího uchování informací v paměti.“ (Růžičková a Vítová 2014, str. 59) Novohradská (2009) ve své publikaci říká, že hmat nám nemůže poskytnout tolik informací jako zrak, ale stále tímto smyslovým vjemem proudí více informací než informací získaných sluchem.

Hmat je ohraničen určitou vzdáleností, tzv. prostor hmatového vnímání, odborně haptický prostor, který je ovlivněn délkou rozpažených rukou. (Pipeková, 2006) Při hmatovém vnímání můžeme dále také využívat jednu nebo obě ruce, to znamená jednoruční (monomanuální) nebo dvouruční (bimanuální) vnímání. (Novohradská, 2009)

Hmatové vnímání se rozděluje do tří forem, kdy se všechny formy dají uplatnit ve všech druzích činností. Primární forma se nazývá pasivní hmatové vnímání, druhá forma nese název aktivní hmatové vnímání a třetí, poslední formou je hmatové vnímání instrumentální, nebo-li zprostředkované. (Finková, 2011)

Keblová in Novohradská (2009) říká, že „Pasivní hmatové vnímání vzniká podrážděním receptorů kožního analyzátoru při položení ruky nebo jiné části těla na zkoumaný předmět bez dalšího pohybu.“

Aktivní hmatové vnímání tzv. haptika je výsledkem aktivního ohmatávání předmětů. (Hamadová et al., 2007) Důležité je dodržování pravidel a nácvik vnímání, které slouží k rozpoznání jednotlivých předmětů. (Pipeková, 2006)

Pro zprostředkované čili instrumentální hmatové vnímání se používají při zkoumání okolního světa nebo předmětů nástroje, ale také části těla, popřípadě se může použít i podrážka obuvi na zpřesnění podlahového reliéfu. (Keblová in Novohradská, 2009) Jako nástroj se dá použít například bílá hůl, která může nevidomým osobám posloužit pro správnou orientaci v prostoru. (Pipeková, 2006)

Růžičková et al. (2014) ve své publikaci popisuje výcvik hmatu ve třech stupních. Prvním stupněm je hmatání, druhým je správný úchop a třetím je adekvátní manipulace s předmětem.

2) Sluch

Ještě před narozením dítě sluchem vnímá podněty svého okolí a postupně se sluchové vnímání zdokonaluje. Po narození dítě ještě není schopno zvuk diferencovat, je potřeba dostatek času, aby dítě bylo schopno rozlišovat příjemné zvuky od nepříjemných. (Otevřelová, 2016) U ZP osob hraje sluch důležitou roli, především v prostorové a sociální orientaci a v procesech zprostředkovaného poznávání. (Pipeková, 2006)

Nádvorníková (2022) popisuje jednotlivé faktory, proč je důležité sluch rozvíjet:

- Pro dobrou orientaci v prostoru, pomáhá k bezpečnému životu (např. vnímání příjíždějícího auta)
- Pro základní osvojování řeči
- Pomocí řeči se dítě dozvídá mnohé poznatky a souvislosti, je tedy významným předpokladem pro rozvoj logického myšlení
- Je základem pro školní práci, například při sluchovém rozlišování hlásek
- Zkvalitňuje život a jeho prožívání, umožňuje například pozitivní vjemy z hudby

(Nádvorníková, 2022)

Lidé se zrakovým postižením se musí více naučit využívat svůj sluch než lidé, kteří mají možnost využívat zrak. Existuje tvrzení o tom, že osoby se ZP mají citlivější sluch, mnohdy se však jedná pouze o výsledek aktivnějšího využívání sluchového analyzátoru. (Hamadová et al., 2007)

Protože je sluch hlavním alternativním formátem při získávání informací, musíme zajistit správné prostředky, které osoby se ZP využijí například při pohybu a orientaci, patří sem

zvukové navigační majáky, zvukové karty nebo odečítače obrazu jak v telefonech, tak na osobních počítačích. (Růžičková a Vítová, 2014)

„Děti se ZP se učí sledovat hovor, rozeznávat, co se říká, odkud hlas přichází, poznávají osoby podle hlasu, rozeznávají hlasitou a tichou řeč, pomalé a rychlé kroky, předměty nebo činnosti podle charakteristických zvuků, podle barvy řeči se mladší děti mohou naučit poznávat osoby, odhadnout jejich náladu, starší děti také povahu.“ (Novohradská, 2009)

Lidé se ZP si musí dávat pozor na rušivé elementy, kterými se stávají zvukové kulisy. Ty vyvolávají negativní emoce v případě, kdy například puštěná televize nebo rádio odpoutávají pozornost dítěte ke zvukům, které mu pomáhají být v obraze. (Kochová, Schaeferová, 2015)

3) Čich a Chut'

Mezi další významné smysly patří také čich a chuť. U mladších dětí jsou jak čichové, tak chuťové vjemy méně vyvinuté a k jejich zdokonalování dochází postupem času. (Květoňová – Švecová et al., 2004)

Dítě předškolního věku ještě není schopno rozlišit větší počet čichových a chuťových podnětů, umí rozlišovat věci pouze na dobré a špatné. Na konci předškolního věku už je dítě schopno rozlišit základní vlastnosti chuti, to znamená, jestli je chuť sladká, slaná, kyselá nebo hořká. Díky čichovým vjemům dokáže posoudit, jestli něco voní nebo naopak páchne. (Nádvorníková, 2022)

Dle Heyrauda in Majerová (2016) není čichový smysl dostatečně schopný upřesnit danou lokalizaci, většina pachů a vůní proudí vzduchem, jen zlomek z nich zůstává na stejném místě. Naopak Keblová (1999) ve své publikaci dává důraz na trénink čichového smyslu, díky kterému se člověk se ZP dokáže orientovat ve své lokalizaci, rozlišit libé a nelibé podněty, rozpoznat původ nebo určit vůně v domácnosti. Jesenský (2007) označuje nácvik čichového vjemu jako olfaktorizaci.

Heyrauda in Majerová (2016) mluví o chuti jako o podstatném smyslu, který se samozřejmě pojí s příjmem potravy, avšak při nachlazení je schopnost chuťového smyslu oslabená a nedostatečná. Dle Lukáše, Žáka a kol. (2015) chuťový vjem neustále mění tzv. chuťovou mapu jazyka, což znamená, že dochází ke stálému hledání nových receptorů,

kteře dají vznik novým chutím, jako například masové či tukové. Jesenský (2007) do tohoto tématu přidává informaci o aktivním trénování chutí, které je podstatné především ve výchově dětí se zrakovým postižením.

2.2.2. Motorika

Pohyb je důležitou součástí našeho života, začíná již před narozením a díky němu jsme schopni se vzdálit nebo naopak přiblížit k věcem, které jsou nám příjemné nebo nepříjemné. (Kochová a Schaeferová, 2015) Nesmíme však zapomínat na úroveň pohybové dovednosti, kterou osoby se ZP zvládnou. Často je totiž jejich pohybová dovednost podmíněna typem a stupněm ZP, ale také věkem nebo pohlavím. Dále nesmíme zapomínat na druh pohybové aktivity, jakou motivaci a pomůcky použijeme. (Bláha a Pyšný, 2000)

Kingsleyová in Röderová (2007) uvádí, že u dětí s těžkým ZP pravidelně dochází k opožďování v pohybovém vývoji a také k vynechání některých jeho fází. Hlavním problémem je nedostatek motivace. Švarcová (2012) uvádí, jestliže dítě není schopno vidět předměty určené k pohybu, nemá možnost získat správnou motivaci k jejich použití.

K tomu, aby byl člověk se ZP co nejvíce samostatný a nezávislý na svém okolí, je potřeba, aby ovládal pohyb a dokázal se zorientovat v prostoru. Z toho vyplývá potřeba získat adekvátní kompenzační pomůcky, které by zvládly pomoci osobám se ZP s nezávislostí na vidicím okolí. (Růžičková a Kroupová, 2017) Dle Švarcové (2012) „Pro samostatný život má pro ZP člověka klíčový význam nácvik prostorové orientace a samostatného pohybu (POSP). V raném a předškolním věku se na jeho nácviku podílejí rodiče ve spolupráci s poradci rané péče a pracovníky SPC, výuku techniky dlouhé hole již zabezpečují školení instruktoři (POSP).“ (Švarcová, 2012, str. 135)

2.2.3. Socializace

Nesmíme zapomínat, že i děti se ZP mají stejné potřeby v socializaci jako děti intaktní, chtějí komunikovat s vrstevníky, sdělovat a získávat informace, zkušenosti, pocity a myšlenky. (Janková a Moravcová, 2017)

U ZP jedinců můžeme v rámci socializace sledovat několik odlišností, například autorka Švarcová (2012) si všímá:

- 1) Omezení či ztráta možnosti učení nápodobou mohou vést k opoždění v rozvoji různých sociálních aktivit,
- 2) nedostatek vizuálního kontaktu v komunikaci u osob s těžkým ZP (zvláště nevidomých) ovlivňuje již postoj matky po narození dítěte, která nemůže s dítětem navázat oční kontakt,
- 3) neschopnost vnímat nonverbální komunikační signály typické pro komunikaci vidících může způsobit špatný výklad sdílené informace,
- 4) na druhou stranu nonverbální signály ze strany osob s těžkým ZP, jako je odlišné držení těla, chudá mimika, automatismy (kývání těla), mohou negativně působit na komunikačního partnera,
- 5) potíže v sociálních situacích, jako je vstup do místnosti, připojení se k rozhovoru, hledání kamaráda v kolektivu dětí nebo nakupování, mohou na ZP člověka působit zátěžově,
- 6) omezené schopnosti orientace v neznámém prostředí mohou posílit u osoby s těžkým ZP větší závislost na ostatních lidech.

(Švarcová, 2012, str. 136)

Rodiče dětí s jakýmkoliv postižením nebo chronickým onemocněním mají tendenci své dítě neustále chránit, omlouvat jeho nevhodné chování, nepožadovat po něm žádná pravidla, ani mu nedávat jasně vymezené hranice v chování. Setkáváme se ale také s rodiči, kteří nepodporují tuto ochránářskou výchovu a od svého dítěte očekávají stejné schopnosti a výkony jako od intaktních dětí. Důsledky obou těchto typů výchovy se projeví v pozdějším věku dítěte. (Röderová, 2016) Rodina je v tomto kontextu brána jako základní společenská jednotka, která ovlivňuje formu života, cíle a záměry postiženého dítěte. (Ludíková et al., 2017)

3. Předškolní vzdělávání

Jak už z názvu bakalářské práce vyplývá, její obsah se zaměřuje na děti, které jsou součástí předškolního vzdělávání. Tato kapitola je věnována charakteristice předškolního vzdělávání, platné legislativě a specifikům předškolního vzdělávání dětí se ZP.

Předškolní vzdělávání je zřízeno pro děti ve věku od 2 do 6 let a uskutečňuje se v mateřských školách společně s mateřskými školami, které jsou zřízené podle § 16 odst. 9. Od 1. 1. 2017 je zahájení školní docházky pro dítě povinné, pokud dosáhne pěti let jeden den před začátkem školního roku. Předškolní vzdělávání má dítěti ulehčit jeho

životní i vzdělávací cestu, podpořit rodinnou výchovu ale především rozvíjet osobnost dítěte. Důležitou součástí předškolního vzdělávání je také příprava dítěte na následující vyšší vzdělávání a poskytnutí optimálních podmínek všem dětem, zvláště těm se speciálními vzdělávacími potřebami a dětem nadaným. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2021)

3.1.Legislativa

Významným zákonem pro předškolní vzdělávání je Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, se zabývá vzděláváním a výchovou. O podpoře vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) se věnuje § 16. Nesmíme zapomenout na vyhlášku č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, která charakterizuje podmínky provozu mateřské školy, počty přijatých dětí ve třídách mateřské školy nebo stravování dětí.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., pojednávající o vzdělávání žáků se SVP a žáků nadaných, se zaměřuje na vzdělávání žáků s ohledem na věk a stupeň vývoje dítěte. Dbá se na předávání dostatečných informací srozumitelným způsobem a aby informace byly v souladu se zájmem žáka. Samozřejmě ve vyhlášce najdeme i popsána jednotlivá podpůrná opatření, která se vztahují na žáky se SVP.

Další vyhláškou je vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některých dalších vyhlášek, které se mění na Vyhlášku č. 197/2016 Sb. V těchto legislativních dokumentech nalezneme pravidla pro poskytování poradenských služeb nebo například psychologickou a speciálně pedagogickou diagnostiku.

3.2.Specifika předškolního vzdělávání dětí se zrakovým postižením

Dle § 34a školského zákona se stanoví povinnost zákonného zástupce přihlásit dítě k zápisu k předškolnímu vzdělávání. Povinné předškolní vzdělávání funguje pravidelně na denní bázi v pracovních dnech. (Dandová et al., 2018)

Pro vhodný výběr předškolního vzdělávání existuje psychologické a speciálně pedagogické vyšetření, kterým se zabývá zejména psycholog, speciální pedagog, speciálně pedagogická centra a také pedagogicko-psychologické poradny. Jedna z těchto

poraden poskytuje pomoc rodičům při volbě správného vzdělávacího zařízení. (Mazánková, 2018) Jak speciálně pedagogická centra, tak i pedagogicko-psychologické poradny si rodiče mohou sami zvolit, popřípadě obě zařízení navštívit a poté si jedno z nich vybrat. Přesto, že jsou obě zařízení považována za sobě rovnocenná, stále mezi nimi najdeme značné rozdíly. Speciálně pedagogická centra se rozdělují podle druhu zdravotního postižení, přičemž pedagogicko-psychologické poradny se zaměřují spíše na diagnózu a na poruchy chování a učení. (Dandová et al., 2018) Obě tato zařízení jsou bezplatná s písemným souhlasem zákonného zástupce dítěte, který je předem informován o všech cílech a postupech. (Lechta, 2016)

V České republice dnes existují dvě formy vzdělávání pro děti se zrakovým postižením. Primární formou je podle legislativní normy integrovaná forma vzdělávání. V tomto případě se jedná o začlenění dětí se zdravotním postižením do hlavního vzdělávacího proudu běžných škol. Druhou formou vzdělávání jsou školy, které jsou zřízené právě pro děti se zrakovým postižením. (Šance dětem, 2022)

Pokud rodiče zvolí pro dítě se zrakovým postižením Mateřskou školu běžného typu, je potřeba mu zajistit asistenta pedagoga, který se zúčastní vzdělávání, dále pak je potřeba využít speciálních podpůrných opatření a spolupráce mezi školou, školními pracovníky a rodiči dítěte se zrakovým postižením. (Mazánková, 2018) Lechta (2016) uvádí, pokud se v Mateřské škole objevuje více dětí se zrakovým postižením, je vhodné, aby zde pracoval speciální pedagog nebo aby pro učitele bylo vytvořeno školení o individuální tyflopedické péči, díky které by mohli pracovat s dětmi se zrakovým postižením během aktivit, které se nedají uskutečnit s ostatními dětmi.

Mateřská škola speciální se od Mateřské školy běžného typu liší zejména počtem dětí, třídy jsou menší a děti se zde scházejí ve slabším počtu. Výhod Mateřské školy speciální je několik. Vzdělávací program je upraven a klade se důraz například na prostorovou orientaci, sluchovou diferenciaci nebo hmatové vnímání. Hračky, hřiště ale i samotné třídy jsou speciálně upravené a speciální pedagogové často spolupracují s dalšími pracovníky (logoped, zrakový terapeut,..), kteří se věnují individuálně nebo skupinově všem dětem, které do Mateřské školy speciální nastoupí. (Kochová a Schaeferová, 2015)

Zelinková in Bartoňová et al. (2019) uvádí, že důležitou součástí předškolního vzdělávání je podpora k dalšímu stupni vzdělávání, v našem případě můžeme s dítětem se zrakovým postižením trénovat zrakové vnímání a diferenciaci pomocí speciálně intervenčních

programů, které napomáhají k odstranění deficitů. Opravilová (2016) dále upozorňuje, že by nás jako pedagogy mělo nejvíce zajímat, proč jedno dítě zvládá rychlejší přenos informací než druhé, proto je vhodné, abychom měli dostatek znalostí o každém jednotlivci, například jak využívá své možnosti, jaké má předpoklady a jaké jsou jeho individuální potřeby a zvláštnosti.

4.Hra

V předškolním věku se hra dětem představuje jako prostředek, kterým mohou poznávat svět kolem nich, je přirozená a získávají díky ní pozitivní, ale zároveň vzdělávací zkušenosti. (Really Good Stuff, 2012)

Svobodová (2010) mluví o hře jako o svobodné a časté aktivitě, která přináší zkušenosti, radost a je pomocná pro zbavení problémů nebo vysvětlení věcí, kterým dítě nerozumí. Hra je o fantazii, která je ale stále určitým způsobem spojená s realitou, dítě vkládá do hry prvky, které zná a pomocí fantazie si dotváří příběh hry. (Opravilová, 2016)

Dle Ficové (2020) se hra využívá jako prostředek pro vyrovnání se s realitou, ať už se to týká vývojového a emočního problému nebo nežádoucího stavu. Hornáčková (2020) říká, že hra v dětství je podstatná pro osobnostní a sociální rozvoj a vytváří tak základy pro kreativitu. Suchánková (2014) nejen, že souhlasí s tím, že hra dokáže utvářet osobnost dítěte, ale také se zaměřuje na to, že hra je specifická forma učení.

Kurtz (2015) se soustředí na celkovou komplexnost hry, říká, že hra působí na tělesný, kognitivní, ale i sociální vývoj dítěte. Dítě je ke hře přirozeně motivováno a má možnost si oddechnout od každodenních povinností. (Kurtz, 2015)

4.1.Jednotlivé druhy her

Druhů her existuje mnoho, dají se rozdělit podle věku, místa, množství hráčů, podle stupně náročnosti, ale také podle toho, jestli se jedná o hru pohybovou, hudební nebo například dramatickou. V následující kapitole je věnována pozornost rozdílům na mezi jednotlivými druhy her v závislosti na jejich autorech.

Nejprve se podíváme na rozdělení her podle Rogera Cailloise in Hornáčková (2020), který hry rozčleňuje do čtyř herních principů. Primárně se používají mimikrické hry, poskytují nám možnost stát se tím, kým chceme, například zkusit si být astronautem, policistou, princeznou. Další je hra agonální, ta se zakládá na soutěži, boji či závodě a

vyvolává v hráčích soutěživost a vynaložení úsilí. Mezi aleatorické hry patří karty, rozpočítadla nebo kostky, kde hráč je závislý na náhodě, kterou nemůže ovlivnit. Houpání, jízda na klouzačce nebo skákání na trampolíně spojuje adrenalin a prožitek z výšek, který se bere jako poslední princip Cailloiseho hry, tzv. vertigonální. (Hornáčková, 2020)

S. Milerová in Svobodová (2010) hru rozděluje podle sociální vyspělosti jedince:

1) Samostatná hra – objevuje se už v kojeneckém období, kdy si kojeneček hraje s prsty, dává je do úst, v pozdějším věku manipuluje s předměty až se propracuje ke stavění kostek nebo k oblékání panenek, v dospělém věku se může jednat například o modelářství či křížovky.

2) Paralelní hra – zde jsou přítomny dvě nebo více dětí, které jsou vedle sebe, ale stále si hrají samostatně, každý se svou hračkou a s vlastním příběhem. Pokud spolu komunikují, jedná se buď o výměnu nebo zapůjčení hračky.

3) Sdružující hra – setkáváme se s ní v předškolním věku, kdy dítě ovládá dvě rozdílné hravé činnosti, například dítě hraje roli maminky a zároveň uklízí kuchyňku nebo hraje roli tatínka a k tomu opravuje auto. Každé z dětí si stále hraje samostatně, ale navzájem o sobě ví a občas spolu i komunikují.

4) Kooperativní hra – ta již vyžaduje spolupráci, komunikaci, pravidla a vzájemnou toleranci mezi dětmi, kteří si spolu hrají. Někdy je potřeba přítomnosti učitelky, která dětem pomůže nastavit pravidla. Dítě má v kooperativní hře možnost se podílet na pravidlech, zkusit si vedení hry nebo být jen pozorovatel, můžeme sem zařadit hru na policisty a zloděje, hru na schovávanou nebo například společné stavění hradby.

(Svobodová, 2010)

Dle Opravilové (2016) se několik vědců pokusilo roztrždit a popsat jednotlivé druhy her, ale nedokázali do všech druhů her zahrnout všechny potřebné aspekty, které má hra obsahovat, to znamená hledisko filozofické, pedagogické, psychologické nebo sociologické. Ve výchovném a vzdělávacím prostředí se nejvíce využívá hledisko psychologické a pedagogické, díky kterým hry rozdělujeme podle:

- Schopností (smyslové, pohybové, intelektuální, speciální)
- Typů činnosti (napodobovací, dramatizující, konstruktivní, fiktivní)

- Místa (exteriérové a interiérové)
- Počtu hráčů (individuální, párové, skupinové)
- Věku (hry kojenců, batolat, předškoláků)
- Pohlaví (dívčí, chlapecké)
- Ročních období, lokálních a tradičních zvyků

(Opravilová, 2016)

Další rozčlenění je podle autorky Suchánkové (2014), která sloučila rozdělení her dle předchozích autorů. Suchánková uvádí, že se jednotlivá hlediska her spolu navzájem prolínají a některé z her se dají zařadit do více kategorií:

- 1) Hledisko míry vedení (spontánní, navozené, vedené)
- 2) Hledisko organizace (tvořivé, s pravidly)
- 3) Hledisko druhu aktivity (napodobovací, dramatizující, fiktivní, konstruktivní, pohybové, sociální)
- 4) Hledisko příčiny hry (aleatorické, agonální, mimikrické a vertigonální)
- 5) Hledisko motivace (hry vnitřně motivované, hry zvnějšku motivované)
- 6) Hledisko věku a vývoje osobnosti (hry kojenců, batolat a předškoláků)
- 7) Hledisko rozvíjené oblasti osobnosti (oblast biologická, psychická, sociální)
- 8) Hlediska rozvíjeného typu (složky) inteligence (jazyková, hudební, matematicko-logická, prostorová, pohybová, interpersonální, intrapersonální a vztah k přírodě)
- 9) Hledisko pohlaví (dívčí hry, chlapecké hry)
- 10) Hledisko prostředí (venkovní a vnitřní hry)
- 11) Hledisko využití hraček a pomůcek (hry s hračkami či pomůckami, hry bez užití hraček a pomůcek)
- 12) Hledisko času (krátkodobé, dlouhodobé)

(Suchánková, 2014)

4.2. Specifika pohybových her u dětí se zrakovým postižením

Pohybové hry pro osoby se zrakovým postižením mají určitá pravidla, která napomáhají v jejich omezení v chybějící či limitované zrakové kontrole, dají se upravit nebo použít speciálně vytvořené pohybové hry, které se uzpůsobují dle stupně zrakového postižení.

(Bláha, 2013)

Vachulová (1987) upozorňuje na společnou účast nevidomých hráčů a hráčů normálně vidících při pohybové hře. Hlavním cílem je vytvořit pravidla hry a herní prostředí tak, aby hra vyžadovala spolupráci mezi nevidomými a vidícími hráči, to znamená:

- 1) Připravit herní situace tak aby vidící nevyužíval své výhody proti nevidomému
- 2) Aby vidící nebyl jen průvodcem či pomůckou nevidomého, který jinak sám rozhoduje o výsledku hry
- 3) Vidícího herní potenciál by neměl být snižován pod možnost jeho výkonu kvůli nevidomému

(Vachulová a kol., 1987)

Newman (2004) ve své publikaci doporučuje, abychom dítě se zrakovým postižením před jakoukoliv aktivitou prvně oslovili a seznámili ho s činností, která bude probíhat, až poté můžeme s aktivitou začít. Základním faktorem je informovanost, dítě by mělo být průběžně informováno o tom, co se s ním a kolem něj děje a zároveň bychom měli mít zpětnou vazbu od dítěte, zda nám rozumí a jestli se v činnosti cítí dobře. Dalším bodem je ukládání hraček či pomůcek vždy na jedno místo, díky čemuž je dítě schopno pracovat samostatně a zároveň procvičuje hmat. (Newman, 2004) Bláha (2013) doplňuje, že je důležité upravit rozměr hrací plochy, hmotnost a velikost hracích pomůcek, dbát na lékařské doporučení, určit si obtíže, které během pohybové hry mohou nastat a upozornit na ně osoby se zrakovým postižením.

Postupem času se vytvořil soubor pohybových her, které je potřeba procvičovat pro správný rozvoj smyslových vjemů u osob se zrakovým postižením a těmi jsou:

- 1) Hry, které pomáhají si uvědomit sám sebe.
- 2) Hledání zvukového předmětu.
- 3) Chůze mezi sloupy, lavičkami.
- 4) Hraní si na písku.

(Růžičková, Kroupová, 2017)

Vachulová (1987) uvádí příklady pohybových her pro děti se ZP se zaměřením na prostorovou orientaci, sluchovou orientaci, hmat a na ostatní smysly. Hry pro prostorovou orientaci se soustředí na udržení směru, udržení rovnováhy, přímou chůzi, pravolevou orientaci, najdeme zde i nácvik odhadu vzdálenosti či uvědomělé vnímání prostoru. Hry

pro rozvoj sluchové orientace se zabývají zejména rozeznáním zvuku a také odkud zvuk přichází. Hmatové pohybové hry slouží pro dítě se ZP jako přímé poznávání konkrétních předmětů zábavnou formou, například třídění korálek, hraček, navlékání korálek, srovnávání hraček podle velikosti, hledání stejných předmětů, rozeznávání tvarů a další. Mezi oblíbené čichové a chuťové hry patří čichové pexeso či hádání potravin. (Vachulová a kol., 1987)

Pohybové aktivity lze realizovat nejen na relaxační a rekreační úrovni, ale též na vrcholové. Mezi populární pohybové hry patří zejména paralympijské hry (Paralympic Games), které se konají vždy jednou za čtyři roky. Mezi kategorie určené sportovcům se ZP patří goalball a fotbal. (IPC) V České republice máme vlastní Český svaz zrakově postižených sportovců (ČSZPS), kde se setkáváme s rekreační či vrcholovou úrovní pohybových her, najdeme zde fotbal, veslování, sjezdové lyžování nebo například plavání. (ČSZPS, 2011)

PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem bakalářské práce je na adekvátní teoretické bázi vytvořit zásobník (inspirovat) pohybových her pro děti se ZP předškolního věku zaměřených na jejich komplexní rozvoj. Zásobník pohybových her bude strukturován na typy herních aktivit vhodných pro realizaci v interiéru a exteriéru mateřské školy pro ZP, tematicky se bude zaměřovat na čtyři roční období. U každého ročního období se tedy vyskytnou dvě pohybové hry v interiéru a dvě pohybové hry v exteriéru, které slouží k rozvoji kognitivních funkcí, motoriky, ale také k celkovému rozvoji osobnosti.

Zásobník pohybových her (dále jen PH) je vhodný především pro starší předškolní věk (4-6let) s ohledem na individuální vývojová specifika každého dítěte. Zásobník je doplněn fotodokumentací pomůcek, které přehledněji představí PH.

Dílčím cílem bakalářské práce je praktická realizace navržených pohybových her a jejich následná evaluace. K naplnění výše uvedeného cíle, byla použita metodologie pro zpracování praktických výstupů, která je rozpracována níže.

5. Metodologie pro zpracování praktických výstupů

U metodologie pro zpracování praktických výstupů bylo zvoleno několik technik, ke kterým patří analýza dokumentů, kde jsou například podstatné publikace z teoretické části bakalářské práce a školní vzdělávací program. Dále pozorování a neformální rozhovor se speciálními pedagogy v Mateřské škole pro ZP.

5.1. Analýza dokumentů

K analýze dokumentů byly využity následující publikace:

- Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (Mateřská škola pro ZP)
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2021)
- Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání (Nádvorníková, 2022)
- Školka hrou (kolektiv autorů Blažena Ballonová, Soňa Hanzalová, Mária Králiková, Dana Lacková, Monika Melicherová, Zuzana Minarechová, Gabriela Strýčková, Miluše Vondráková, 2015)

Dále je nutné zmínit zkušenost z přímé práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, z pozorování a zpracovaných teoretických východisek, zapsaných v teoretické části.

5.2. Pozorování

Pozorování probíhalo v Mateřské škole pro ZP ve třídě předškolních dětí od března do dubna ve frekvenci 2 hodin týdně. Pro pozorování byl vytvořen záznamový arch.

Pozorování bylo zaměřeno na následující oblasti – motorika dětí, schopnost vzájemné spolupráce, jaké pohybové hry jsou při řízené činnosti nejčastěji zařazovány, jak děti reagují na pohybové hry a jak dlouho zvládají udržet pozornost.

Záznamový arch pro pozorování	
<u>Co se pozoruje</u>	<u>Poznámky</u>
Motorika dětí	Časté špatné držení těla, stabilita rovnováhy nejistá, naopak skvělá koordinace oka a ruky, jemné motoriky a základních pohybů jako je chůze, skákání, běh.

Schopnost spolupráce	Spolupráce během pohybové hry probíhá velice dobře, děti mezi sebou dokážou komunikovat a dohodnout se, když nastane problém přichází s ním za paní učitelkou, která se snaží problém vyřešit.
Nejčastěji zařazované pohybové hry v řízené činnosti	Objevují se zde nejčastěji kooperativní hry, to znamená hry, které mají určená jasná pravidla. Například hry s míčem, se sluchovým vnímáním, různé honičky nebo klasické dětské hry jako je Štronzo, Horký brambor, Kuba řekl, Čáp ztratil čepičku, a tak dále.
Reakce dětí se ZP na pohybové hry	Děti ve třídě jsou velice aktivní, pohybové hry patří mezi jejich oblíbené a zařazují je do každodenních činností, ať už do volnočasových aktivit v Mateřské škole, tak i mimo ni.
Udržení pozornosti	Pokud se jedná o pohybové hry, které vyžadují běh, házení s míčem a jsou pro děti nějakým způsobem akčnější či netradiční, udrží pozornost velice dlouho. Jakmile se ale jedná o pohybové hry, které se zaměřují na sluchové vnímání, práci s jemnou motorikou, preciznost, tak se pozornost snižuje v rychlejším tempu.

Záznamový arch pro pozorování (Zdroj: vlastní)

5.3. Rozhovor

Rozhovory byly vedeny pouze na neformální bázi s odborníky z oboru a byly obsahově zaměřeny na jejich zkušenosti s pohybovými a volnočasovými aktivitami dětí předškolního věku se zrakovým postižením. Z důvodu neudělení souhlasu nebyl obsah přepisován do přílohové části.

Přehled obecných metodických doporučení pro realizaci pohybových her u dětí se zrakovým postižením

Před samotnou realizací pohybových her pro děti se ZP je důležité upřesnit zásady, které je potřeba během aktivit dodržovat. Proto byl vytvořen přehled obecných metodických doporučení pro realizaci pohybových her u dětí se ZP.

Základním doporučením pro realizaci PH u dětí se ZP je správně zvolený pohyb:

- dbáme na správné držení těla a hlavy
- zaměřujeme se na plynulost pohybu a koordinaci pohybu
- začínáme od jednoduchých pohybů po složitější
- dítěti musíme srozumitelně vysvětlit, jak pohyb provést, pokyny musí být jasné a přesné, popřípadě se postavíme za dítě a pohyb provádíme spolu s ním
- pohybové aktivity, které jsou komplikované na udržení rovnováhy by měly být pro děti prováděny v prostoru, kde je možnost se přidržet nábytku nebo pedagogického pracovníka
- měli bychom se vyvarovat akrobatickým cvikům, kotoulům a tvrdým doskokům
- je třeba znát omezení pro tělesnou výchovu, které stanoví pro každé dítě lékař s ohledem na oftalmologickou diagnózu

I u pohybových aktivit nesmíme zapomínat na dodržování zrakové hygieny:

- čistota brýlí, optických pomůcek
- optimální osvětlení ve třídě, kde se dítě se ZP vyskytuje
- zajistit rozptýlení slunečního (denního) světla žaluziemi nebo závěsy
- zajistit minimalizaci rizika oslnění dítěte se ZP lesklými předměty nebo slunečním světlem
- vkládání relaxačních přestávek do intenzivní zrakové práce

Nesmíme zapomenout na samotné prostředí, kde se pohybová hra uskuteční:

- dbát na akustické podmínky prostředí (aby dítě dostatečně slyšelo pokyny hry a nerušil ho nadměrný hluk)
- hra by se neměla provádět v rozlehlých prostorách, s holými podlahami
- doprovázející hudba by měla být dostatečně slyšitelná, ale zároveň by neměla být rušivým elementem u pohybové hry, protože hudba může také sloužit jako pomocník při orientaci

- podložka (vymezený prostor) může pomoci získávat informace nášlapem

Další doporučení je věnováno pomůckám:

- pomůcky by měly poskytovat požadované informace alternativním způsobem, zejména s využitím dvou kognitivních smyslů – hmatu a sluchu
- dostatečně barevná pestrost pomůcky
- pomůcky vždy bezpečné (bez ostrých hran, ne příliš těžké, s vhodným neklouzavým povrchem)
- s pomůckou je děti vhodné seznámit ještě před tím, než přejdeme k samotné pohybové hře

Je také důležité zmínit zásady pro speciální pedagogy či rodiče dětí se ZP, kteří s tímto zásobníkem her mohou pracovat:

- ujistit se, že dítě chápe všechny instrukce
- zkontrolovat, že je prostor pro dítě bezpečný
- u pohybových her být dítěti na blízku
- dítě dostatečně motivovat ke hře, podporovat ho a poskytnout mu pocit bezpečí a jistoty
- netlačit dítě do aktivit, které mu jsou nepříjemné

Přehled zásobníku pohybových her pro děti se zrakovým postižením předškolního věku:

Zásobník pohybových her se skládá ze čtyř ročních období. Každé roční období obsahuje dohromady čtyři PH, které se dále člení na dvě PH v exteriéru a dvě PH v interiéru:

Jaro

- Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Pohyblivé květiny
- Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Zvířátka se budí ze zimního spánku
- Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Jeden den žabkou
- Pohybová hra v exteriéru číslo 2 – Krmení ptáčků

Léto

- Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Výlet do ZOO
- Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Ryby a jejich rybníček
- Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Pozor včela!
- Pohybová hra v exteriéru číslo 2 – Jdi a najdi

Podzim

- Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Svatý Martin
- Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Deštník
- Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Zvířátka hledají cestu do svého domečku
- Pohybová hra v exteriéru číslo 2 – Čichové pexeso

Zima

- Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Tajná truhla
- Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Vánoce
- Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – sv. Valentýn
- Pohybová hra v exteriéru číslo 2 – Poztrácené ozdoby

Každá PH je zpracována v následující struktuře:

- Cíle (co PH u dítěte rozvíjí)
- Počet dětí (kolik dětí je k PH potřeba)
- Prostorové podmínky (kde nejlépe PH zrealizovat)

- Časová dotace (kolik času bude na PH potřeba)
- Pomůcky (potřebné k realizaci PH)
- Motivace (krátká motivující básnička, písnička pro děti týkající se následné PH)
- Otázky k básničce / písničce a diskuze (otázky připravené pro děti navazující na motivaci)
- Postup (vysvětlení PH)
- Evaluace (zhodnocení PH)

Realizace PH a následná evaluace probíhala od dubna do května ve frekvenci 1-2 hodin týdně, proto je evaluace uvedena pouze u pohybových her, které jsou součástí jarního a letního ročního období. Pro evaluaci byla vytvořena tabulka, která obsahuje následující otázky:

- Naplňovala aktivita stanovené cíle?
- Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?
- Byly použity vhodné pomůcky?
- Byla motivace dostačující?
- Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?
- Jak probíhala realizace aktivity?

Zásobník je u některých PH doplněn fotodokumentací pomůcek, které přehledněji představí PH. PH jsou zejména soustředěny na slabší stupeň ZP, tedy na slabozrakost a poruchy binokulárního vidění, které se nejvíce objevovaly v Mateřské škole pro ZP ve třídě předškolních dětí, proto jsou v zásobníku tyto hry označeny přesným stupněm ZP. Najdeme zde však PH i pro těžší stupeň ZP, jako například zbytky zraku či úplnou nevidomost, které už v zásobníku vyznačovány přesným stupněm ZP nejsou.

6. JARO

6.1. Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Pohyblivé květiny

Cíle: rozvoj prostorové orientace, pozornosti, zrakového vnímání, sluchového vnímání

Stupeň zrakového postižení: lehká až středně těžká slabozrakost, porucha binokulárního vidění

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše, která nám umožní uplatnit princip kontrastu (zvýšíme tak pestrost květin)

Časová dotace: cca 20 minut

Pomůcky: Plastové barevné květiny viz obrázek č. 1

Obrázek 1: Plastové květiny (Zdroj: vlastní)

Motivace: Píseň od Jiřího Pavlici a Václava Čtvrťka – Jaro, jaro, jaro už je tu

Otázky k písničce a diskuze:

- O čem se v písničce zpívá?
- Jaké máme roční období?
- Jak to vypadalo venku, když byla zima a jak teď, když je venku jaro?
- Jaké květiny znáte?

Postup: Do vyhraněného prostoru položíme barevné květiny, které budou vytvářet tvar kruhu. Dohromady bude v kruhu položených dvanáct květin, aby každé dítě mělo jednu květinu. Za pomoci hudebního doprovodu s jarní tematikou budou děti chodit z vnější strany kruhu květin. Pokud se hudba zastaví, děti mají za úkol dostat se na jednu z

barevných květin. Postupně se květiny budou odebírat a hráči mezi sebou musí spolupracovat a zvládnout se společně udržet na co nejméně barevných květinách.

Složitější varianta: V dalších kolech můžeme počítat, kolik květin ještě zbývá nebo se naučit píseň, která nám hru doprovází.

Tabulka 1 - Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 1 - Pohyblivé květiny:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplňovala aktivita stanovené cíle?	✓		
Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		
Byly použity vhodné pomůcky?	✓		Barevné květiny byly dobře zvolenou pomůckou, barva květin je pestrá a dobře viditelná, díky jednobarevnému tmavému koberci byla dobře vidět diference barev.
Byla motivace dostačující?	✓		
Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓		Aktivita představovala rizika v podobě velkého seskupení dětí v malém prostoru, s rizikem však byly děti obeznámeny.
Jak probíhala realizace aktivity?			Realizace aktivity probíhala podle postupu, děti velmi rychle pochopily princip hry, spolupracovaly mezi sebou a chovaly se empaticky vůči ostatním hráčům, nenastal žádný problém.

6.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Zvířátka se budí ze zimního spánku

Cíle: rozvoj sluchového vnímání, rychlosti, soustředěnosti, paměti, správného držení těla

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: žádné

Motivace: Příběh o začátku jara v lese

Začíná období jara, v tomto období se nám budí zvířátka, co žijí v lese ze zimního spánku – velký medvěd, co rád celou zimu mlsá ořechy, ježek, co dupe ze spaní, divočák Pepa, který se celé období zimy převaluje ve svém vyhřátém pelíšku z listí a bahna a taky zajíček, co se pořád budí a nemůže se dočkat, až přijde jaro a pořádně si zaskáče venku na louce.

Myslivec, který má na starost chránit a pečovat o les a zvířátka v tomto období, obchází místa, kam chodívá krmit zvěř, aby se ujistil, že divočák Pepa nezaspí v tom svém vyhřátém pelíšku i začátek jara, že ježeček nebude dupat jen ze spaní, ale i z té radosti, že už je venku teplo, že medvěd se už nebude ládovat těmi oříšky, co si na podzim tak pilně strádal a že se nám i ten nedočkávy zajíček proběhne po louce, po které tak moc toužil celou zimu.

Myslivec tedy šel cestou směrem ke krmelci, když najednou slyší z křoví hlasité dupání a říká si sám pro sebe: *„Je to snad medvěd? Ale ten přece nedupe a ani by se za to křoví nevešel, tak že by to byl zajíc? Ale ten taky nedupe, ten přece skáče. Jo, já už vím, to je přece ježek! Ten dupe a za tohle křoví se vejde, aniž by si ho někdo všimnul.“* A opravdu, ježek se najednou rozběhne z křoví a radostně zadupe myslivci na pozdrav. A tak spolu ježek a myslivec šli cestou ke krmelci až najednou co si vidí před sebou, valí se to ze strany na stranu a všechno co se mu postaví do cesty zašlápne jeho obří tlapou, ježek se schoval za myslivce, a dokonce přestal samým strachem dupat, myslivec se ale nezalekl, postavil se tomu přímo přes cestu a zvolal: *„Haló, ať jsi kdo jsi, zastav se, jestli ti je život milý, přece nechceš, abych vytáhl svou pušku a musel tě střílet.“* Najednou se před nimi

prudce zastavila obrovská hnědá chlupatá koule a myslivec řekl: „*Ježku, podívej se, vždyť je to medvěd.*“

Medvěd viděl myslivce i ježka už z dálky, a proto utíkal, tolik se těšil, že se znova uvidí s myslivcem a ježkem, že jim běžel naproti. A tak šli myslivec, medvěd a ježek spolu ke krmelci, když došli na místo, tak už na ně čekal i divočák Pepa, který si spokojeně chrochtal u krmelce. A tak tam stáli všichni spolu, myslivec, divočák Pepa, ježek a medvěd, ale najednou si myslivec něčeho všiml a povídá: „*Počkejte, kamarádi, vždyť nám tu chybí zajíček.*“ A najednou se medvěd, ježek a myslivec a divočák Pepa rozhodli, že půjdou zajíčka hledat.

Došli až k jeho noře, ježeček zkoušel zadupat, medvěd zkoušel zatrást stromem, který rostl pod zajíčkovou norou, ale nikdo se neozýval. Divočáka Pepu napadlo, že by se mohl zkusit do díry podívat a vyčmuchtat tam zajíčka a přece jen, byl tam! Myslivec sáhl do díry a vytáhl spícího zajíčka z nory. „*No podívejme se, my ho tady všichni hledáme a on si tady spí.*“ Zajíček se tak často budil radostí, že si bude skákat po louce, až úplně natvrdo usnul a zaspal začátek jara. Nakonec zajíčka medvěd, myslivec, ježek a divočák Pepa vzbudili, najedli se u krmelce a společně se radovali ze začátku jara.

Zdroj: vlastní

Otázky k příběhu a diskuze:

- Kdo se na jaře budí ze zimního spánku?
- Kdo je myslivec?
- Jak se jmenovalo divoké prase v příběhu?
- Co nového jste se dozvěděli?

Postup: Čtení příběhu se bude znova opakovat jen s tou změnou, že každé zvířátko z příběhu má svůj vlastní postoj, který budou hráči předvádět, pokud uslyší v příběhu některé z těchto zvířátek:

- Medvěd – postoj na rukou a nohou, kolena ve vzduchu
- Divočák – postoj na rukou a nohou, kolena položená na zemi
- Zajíc – postoj na nohou v podřepu a prsty vztyčené u uší, jako má zajíc
- Ježek – postoj na nohou v podřepu a hlasité dupání
- Myslivec – postoj vzpřímený a ruce u očí (kukání dalekohledem)

Tabulka 2 – Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 2 – Zvířátka se budí ze zimního spánku:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplňovala aktivita stanovené cíle?	✓		
Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		
Byly použity vhodné pomůcky?			Pomůcky nebyly potřeba.
Byla motivace dostačující?	✓		Motivačním a zároveň hracím příběhem byly děti velice zaujaty a zároveň si z příběhu odnáší nové informace o začátku jara.
Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓		Aktivita představovala rizika v podobě malého prostoru na vyhraněné kobercové ploše a byla možnost úrazu, kdyby se některý hráč střetl s dalším hráčem, proto začátek hry byl vyhrazen pro osobní prostor kolem sebe pomocí natažených rukou, aby se nikdo nedotýkal dalších hráčů.
Jak probíhala realizace aktivity?			Děti si zvládly zapamatovat postoje zvířat během chvíle, z čehož byly ze začátku obavy, ale tento problém nenastal. Pohybová hra děti bavila, podle jejich reakcí mohla být o něco kratší, při posledním odstavci

			příběhu už ztrácely pozornost a sílu na provedení správných postojů.
--	--	--	--

6.3. Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Jeden den žabkou

Cíle: rozvoj prostorové orientace, lokomoce, spolupráce, obratnosti, zrakového vnímání, fantazie

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: venku na zahradě na ohraničeném tartanovém povrchu

Časová dotace: cca 30 minut

Pomůcky: obruče

Motivace: Básnička – Zelená žabička

Zelená žabka u potoka sedí,

jak má skákat, neví a neví.

Zkusíme se žabkou stát,

na chvílku si poskákat.

Až se hopsat naučíme,

žabku o tom poučíme.

Zdroj: vlastní

Otázky k básničce a diskuze:

- Jak se asi žabka cítí, když neumí skákat jako ostatní žabky?
- Myslíte si, že žabku zase naučíme skákat?
- A po čem žabka v rybníce může skákat?

Postup: Každé dítě dostane dvě obruče. Obruče představují lekníny a zbytek prostředí vodu, které se musí vyhnout. Úkolem dětí je dostat se z jedné strany hřiště na druhou stranu, pouze za pomoci těchto dvou obručí, které položí na zem, přejdou přes ně, a pak

je opět zvednou a položí směrem, kterým se mají přemístit. Na udržení směru pro děti s těžkým zrakovým postižením využijeme zvonkohru, která bude hrát v cíli.

Složitější varianta: Na obruče budou moci sahat pouze jednou rukou nebo při položení obruče na zem, udělají výskok do vzduchu, než přesunou další obruč.

Tabulka 3 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 1 – Jeden den žabkou:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplňovala aktivita stanovené cíle?	✓		
Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		
Byly použity vhodné pomůcky?	✓		Děti často používají obruče a umí s nimi pracovat a pohybovat se.
Byla motivace dostačující?	✓		Motivační básničku se děti chtěly naučit, proto jsme k ní přidaly i pohyb, aby si ji lépe zapamatovaly a protáhly se před začátkem PH.
Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓		Venkovní aktivita obsahovala více rizikových faktorů, protože se venku setkáváme s více sluchovými a zrakovými vjemy, jako například náhlé projetí auta, procházení dětí z jiných tříd, věcí, které přivál vítr. Děti proto před začátkem hry byly obeznámeny o tom, jaká aktivita venku bude probíhat, aby se

			mohly vžít do PH a nerozptylovalo je okolní prostředí. Mezi další bezpečnostní prvky patří ohraničení místa bílou páskou a prohlédnutí tartanového povrchu.
Jak probíhala realizace aktivity?			Realizace aktivity probíhala podle postupu, vyvíjela se rychle a jistě, byla proto zvolena složitější varianta, která už odpovídala jejich vývojovým schopnostem.

6.4. Pohybová hra v exteriéru číslo 2 - Krmení ptáčků

Cíle: rozvoj zrakového vnímání, zrakové diferenciacce, házení, běhu, pohybovat se koordinovaně a jistě v přírodním terénu, upřednostňovat užívání pravé či levé ruky, rozvoj jemné motoriky, lokomoce, uplatňovat postřeh a rychlost, orientovat se v prostoru

Stupeň zrakového postižení: lehká až středně těžká slabozrakost, porucha binokulárního vidění

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: venku na zahradě, ve vyhraněném prostoru ohraničeným bílou páskou

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Deštník, molitanové míčky viz obrázek číslo 2

Obrázek 2: Molitanové míčky (Zdroj: vlastní)

Motivace: Básnička od Jiřího Žáčka – Kdybys byla ptáček

Měla bys křídla, můj ty smutku,

a k obědu bys jedla žížaly.

A měli bychom hnízdo nebo budku

a pořád bychom zpívali.

Zdroj: Malovaný svět (Žáček, 2016)

Otázky k básničce a diskuze:

- O čem básnička je?
- Čím se ještě můžou ptáčci živit?
- Co byste dělali, kdybyste byli ptáčkem?

Postup: Na stromě bude zavěšený deštník, který bude představovat hnízdo. Děti si zahrají na ptáčky a po zahradě budou hledat molitanové míčky, které představují potravu pro ptáčky. Děti rozdělíme do dvou skupin, jedna skupina bude hledat oranžové míčky a druhá skupina bude hledat míčky modré, kdo najde po zahradě ukrytý míček, poběží k deštníku a pokusí se do něj míček hodit, ta skupina, která za určitý čas bude mít vhozeno více míčků v deštníku, vyhrává.

Tabulka 4 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 2 - Krmení ptáčků:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplnovala aktivita stanovené cíle?	✓		

Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		
Byly použity vhodné pomůcky?	✓		Sytě barevné míčky byly dobře rozeznatelné a viditelné.
Byla motivace dostačující?	✓		
Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓		Riziko úrazu mohl být pád na nerovném travnatém povrchu, o kterém byly děti poučeny.
Jak probíhala realizace aktivity?			Realizace aktivity probíhala podle postupu, skupiny byly rozděleny tak, aby zraková postižení byla vyvážená. Po skončení PH byl zájem o opakování.

7. LÉTO

7.1 Pohybová hra v interiéru číslo 1 – Výlet do Zoo

Cíle: rozvoj správného držení těla, rovnováhy, pozornosti, paměti, soustředěnosti, pohybovat se koordinovaně a jistě

Počet dětí: 10

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše

Časová dotace: cca 35 minut

Pomůcky: obrázky jógových pozic zvířat viz obrázky 3-8

Obrázek 3: Jógová pozice žirafy (Zdroj: vlastní)

Obrázek 4: Jógová pozice krokodýla (Zdroj: vlastní)

Obrázek 5: Jógová pozice želvy (Zdroj: vlastní)

Obrázek 6: Jógová pozice slona (Zdroj: vlastní)

Obrázek 7: Jógová pozice medvěda (Zdroj: vlastní)

Obrázek 8: Jógová pozice hada (Zdroj: vlastní)

Motivace: Píseň od Jiřího Suchého – Máme rádi zvířata

Otázky k písničce a diskuze:

- Jaká zvířata znáte?
- Kde můžeme zvířata vidět?
- Máte rádi ZOO?
- Jaká zvířata můžeme vidět v ZOO?
- Umíte předvést medvěda?
- A co hada?
- A věděli byste, co to znamená jóga?

Postup: S dětmi si povíme základní informace o zvířatech, které budeme potřebovat k následující hře, například, jak vypadá žirafa, had, co jaké zvířátko jí, jak je velké a tak dále. Poté se naučíme jógové pozice jednotlivých zvířat. Pro děti s lehkým ZP bude stačit ukázka jógové pozice jednotlivých zvířat, pro děti s těžkým ZP bude potřeba, abychom jim pomohli se do jógové pozice jednotlivých zvířat dostat. Až si budeme jisti, že děti jógové pozice všech zvířat ovládají, začneme s PH. PH se bude týkat hádání zvířat a následné ukázky jógové pozice. To znamená, že dětem budeme dávat indicie ke zvířeti, které chceme, aby prvně uhodly a poté ukázaly jeho pozici v józe:

- Had – je to zvíře, které nemá nohy ani ruce, plazí se po zemi a v puse má ostré zuby
- Žirafa – je to zvíře, které má čtyři nohy, na sobě má hnědé skvrny a má velmi dlouhý krk, díky kterému může jíst listy až ze stromu

- Medvěd – je to zvíře, které může mít hnědou, černou, ale i bílou barvu, je velmi velké, chlupaté a rádo loví ryby v řece
- Slon – je to zvíře, které má čtyři nohy, dvě velké uši a dlouhý chobot
- Krokodýl – je to zvíře, které žije ve vodě, ale nemá žádné ploutve, místo toho má čtyři končetiny a jeden dlouhý ocas a velkou tlamu plnou ostrých zubů, do které se snaží ulovit kořist
- Želva – je to zvíře, které může žít jak ve vodě, tak na souši a kolem sebe má tvrdý krunýř, do kterého se může schovat

Složitější varianta: Místo toho, abychom si společně řekli, o jaké zvíře jde, rovnou děti předvedou jógovou pozici zvířete.

Tabulka 5 – Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 1 – Výlet do Zoo:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplňovala aktivita stanovené cíle?	✓		
Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		
Byly použity vhodné pomůcky?	✓		Pomůcky k této aktivitě slouží pouze pro ty, kteří budou jógové pozice představovat dětem.
Byla motivace dostačující?	✓		Motivační píseň byla pro děti známá a mohly si ji tak zpívat během aktivity, díky tomu byla nálada ve třídě příjemnější.
Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓		Rizika zde nastala u předvádění pozic, kdy některé děti zakláněly hlavu více než měly, proto jsme si názorně ukázali, jak bezpečně pozice předvést a proč je nebezpečné hlavu

			zaklánět, dále si každý kolem sebe vytvořil svůj prostor pomocí natažených rukou, které se nesměly ničeho dotýkat.
Jak probíhala realizace aktivity?			Realizace aktivity probíhala podle postupu, jóga byla pro děti známá, ovšem pozice zvířat ne, proto jsme strávili spoustu času při učení všech pozic. Po nácviku jógových pozic jsme se postupně přesunuli na samotnou PH, která měla samé pozitivní reakce. Pro tuto PH bych příště zvolila více času na zapamatování jógových pozic zvířat.

7.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 – Ryby a jejich rybníček

Cíle: rozvoj prostorové orientace, pozornosti, soustředěnosti, zrakového vnímání, umět rozlišovat základní prostorové pojmy

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: provázek

Motivace: Básnička od Stiglové

Hop do vody, do vodičky,

zahrajem si na rybičky.

Hop do vody jako šipka,

velká ryba, malá rybka.

Zdroj: Nejkrásnější česká říkadla (Stiglová, 2010)

Otázky k básničce a diskuze:

- Jak se vám básnička líbila?
- Znáte nějaké ryby?
- A víte, co je to rybník?
- Chcete si na ryby zahrát?

Postup: Na koberci je položené lano/provaz výrazně oranžové barvy do kruhového tvaru, který představuje rybník, děti (ryby) mají za úkol se pohybovat podle pokynů Paní učitelky:

- Ryby plavou v rybníku
- Ryby vyskočí ven z rybníku
- Ryby skočí do rybníku
- Ryby plavou uprostřed rybníčku
- Ryby stojí vedle rybníčku
- Ryby mají pouze pravou ruku v rybníčku
- Ryby mají levou ruku a levou nohu ven z rybníčku

Děti s těžkým ZP budou s dopomocí/podporou asistenta pedagoga, využít lze i akustické navádění na požadovaný směr (dopomoc při orientaci v prostoru).

Tabulka 6 – Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 2 – Ryby a jejich rybníček:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplňovala aktivita stanovené cíle?	✓		
Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		
Byly použity vhodné pomůcky?	✓		
Byla motivace dostačující?	✓		

Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓	Děti byly obeznámeny s riziky, která se týkala bezpečného pohybu mezi více dětmi.
Jak probíhala realizace aktivity?		Realizace aktivity byla složitější, než se očekávalo. Než PH začala, museli jsme si s dětmi procvičit základní prostorové pojmy, to znamená, kde je vpravo, kde je vlevo, před, za, vedle, po nácviku jsme začali s PH, která už probíhala bez problému.

7.3. Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Pozor včela!

Cíle: rozvoj prostorové orientace, pozornosti, rovnováhy, zrakového vnímání, přirozeného pohybu (chůze), obratnosti, umět se pohybovat koordinovaně a jistě

Počet dětí: 10

Prostorové podmínky: venku na zahradě, na tartanovém povrchu vyhraněném bílou páskou

Časová dotace: cca 15 minut

Pomůcky: barevné plastové kužely (10ks)

Motivace: Básnička od Stiglové

Včelka lítá sem a tam,

od fiálek k růžičkám.

Od růžiček v lípy květ,

všude sbírá sladký med.

Zdroj: Nejkrásnější česká říkadla (Stiglová, 2010)

Otázky a diskuze:

- Jaké květiny zazněly v básničce?
- Jaké květiny ještě znáte?
- Je včelička prospěšná?
- A kde se se včeličkou můžeme setkat?

Postup: Na tartanový povrch položíme barevné plastové kužely, které představují včely, úkolem dětí bude přejít tartanový povrch bez toho, aniž by se nohou dotkly některé z včel. Děti s těžkým ZP budou akusticky navigovány (pro realizaci je potřebný další pedagogický pracovník, například asistent pedagoga).

Tabulka 7 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 1 – Pozor včela!:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplňovala aktivita stanovené cíle?	✓		
Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		
Byly použity vhodné pomůcky?	✓		Barevné plastové kužely byly dostatečně velké, zároveň syté barvy byly dobře viditelné na tartanové ploše.
Byla motivace dostačující?	✓		
Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓		Děti byly upozorněny na to, jak se pohybovat v prostoru s překážkami.
Jak probíhala realizace aktivity?			Realizace aktivity probíhala podle postupu, bezpečnost během PH byla dodržena, nenastaly žádné komplikace.

7.4 Pohybová hra v exteriéru číslo 2 - Jdi a najdi

Cíle: rozvoj lokomoce, orientace v prostoru, jemné motoriky, zrakové diferenciacie, přirozených pohybů (skákání, chůze, běh), umět se pohybovat v přírodním terénu, uplatňovat postřeh

Stupeň zrakového postižení: lehké až středně těžká slabozrakost, porucha binokulárního vidění

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: venku na zahradě, na vyhraněném prostoru označené bílou páskou

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: žádné

Motivace: Písnička od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře – Jaro dělá pokusy

Otázky k písničce a diskuze:

- O jakém ročním období se v písničce zpívá?
- Co jste v písničce slyšeli?
- Jak se vám písnička líbila?
- Co ještě víte o jaru?
- Co na jaře vykvétá?
- Jaký je rozdíl mezi jarem a zimou?

Postup: Děti budou mít za úkol přinést předměty, které jsou dostupné na venkovní zahradě v MŠ, například: 3 kamínky, 5 větviček, 1 bílá kytička, 8 šišek, 1 věc, která je kulatá, a tak dále. Během hledání předmětů budou mít děti také určený pohyb, to znamená: běh, skákání snožmo, chůze, chůze na špičkách a tak dále. Ten, kdo nalezne všechny předměty, pokusí se pomoci ostatním hráčům.

Tabulka 8 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 2 - Jdi a najdi:

Otázky k pohybové hře	Ano	Ne	Poznámky
Naplňovala aktivita stanovené cíle?	✓		
Měla aktivita přiměřený obsah k věku a k vývojovým možnostem dítěte?	✓		

Byly použity vhodné pomůcky?			Pomůcky nebyly potřeba.
Byla motivace dostačující?	✓		Motivační písnička splnila své účely, s dětmi jsme si povídali o jaru a o tom, jaké změny po zimě přijdou.
Obsahovala aktivita nějaká rizika a byly s nimi děti obeznámeny?	✓		K bezpečnosti bylo nutno říct, jak se na zahradě pohybovat, jak se pohybovat mezi ostatními dětmi a že je potřeba dávat pozor na přírodní terén.
Jak probíhala realizace aktivity?			Realizace aktivity probíhala v příjemném klimatu třídy, při PH děti vymýšlely další předměty, které by ve vyhrazeném prostoru zahrady mohly najít, nenastaly zde žádné problémy.

8.PODZIM

8.1 Pohybová hra v interiéru – sv. Martin

Cíle: rozvoj prostorové orientace, barevné diferenciacie, pozornosti, sluchového vnímání, paměti, umět rozpoznat odlišnosti v detailech, seznámení s příběhem o sv. Martinovi, ctít slavnosti svátků

Stupeň zrakového postižení: Lehká až středně těžká slabozrakost, porucha binokulárního vidění

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše

Časová dotace: 40 minut

Pomůcky: Barevné obrázky z příběhu viz obrázky 9-12

Obrázek 9: sv. Martin (Zdroj: vlastní)

Obrázek 10: Kůň sv. Martina (Zdroj: vlastní)

Obrázek 11: Počasí (Zdroj: vlastní)

Obrázek 12: Stařec (Zdroj: vlastní)

Motivace: Příběh o sv. Martinovi

Žil byl jeden statečný a udatný voják, který měl dobré srdce, jmenoval se Martin. Nosil červený kabát s hnědým opaskem, modré kalhoty a vysoké hnědé boty. Martinův největší kamarád byl jeho kůň, kterému říkal bělouš, byl totiž celý bílý a všude Martina doprovázel. Tentokrát se Martin se svým koněm vydali do města, cestou je ale zastihla strašná zima, nejprve se setmělo, začal foukat silný vítr, a nakonec začalo i sněžit, Martin se na svém běloušovi sotva držel. Konečně přijeli do města, hned za bránou potkali starce, který se klepal zimou. Stařec se opíral o svou hůl, vedle sebe měl položený černý klobouk a na sobě měl pouze zelený svetr a hnědé kalhoty. Když ho Martin zahlídl, rychle k němu přicválal se svým koněm. Martin seskočil z koně a ptá se stařečka: „Stařečku, pročpak tady sedíš tak nalehko, když je venku taková zima?“ Ale od stařečka se odpovědi nedočkal, zimou už ani nemohl mluvit. Martin se rozhodl, že starci pomůže, vzal svůj meč a rozdělil jím svůj červený plášť, který s sebou vozil na dva kusy. Jednu část pláště si nechal a druhou daroval starci, aby se zahřál. Od té doby si lidé z města pamatují Martinovu dobrotu a každý rok jako vzpomínku na něj pečou koláče, které rozdají sousedům.

Zdroj: vlastní

Otázky k písničce a diskuze:

- Jak se vám příběh líbil?
- Proč si myslíte, že si o něm povídáme?
- Byl sv. Martin statečný?
- Jak sv. Martin vypadal?

Postup. Po přečtení příběhu, se příběh přečte znovu. V příběhu je popsáno, jak vypadá sv. Martin, kůň, počasí, stařec a Martinův plášť, úkolem dětí bude tedy správně poslouchat popis těchto objektů a najít ve třídě obrázků totožný s popisem.

Složitější varianta:

- při hledání obrázku sv. Martina si můžeme ukázat jak takový sv. Martin chodil, když byl voják
- při hledání obrázku koně si můžeme ukázat, jak takový kůň běhá, kluše
- při hledání obrázku počasí můžeme zkusit napodobit, jak se pohybuje vítr, jak padá sníh
- při hledání obrázku starce si můžeme předvést, jak se stařec třásl, když mu byla zima
- místo obrázku pláště budou mít děti za úkol přinést jednu věc, která bude mít stejnou barvu jako plášť v příběhu, dále můžeme zkusit napodobit, jak sv. Martin plášť rozdělil

8.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 - Deštník

Cíle: rozvoj soustředěnosti, sluchového vnímání, pozornosti, fantazie, přirozených pohybů (chůze, skákání)

Počet dětí: 10

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše

Časová dotace: cca 35 minut

Pomůcky: psychomotorický padák

Motivace: Píseň od Dětského sboru a Romana Cejnara – Prší, prší, jen se leje

Otázky k písničce a diskuze:

- O čem se v písničce zpívá?
- Jaké máme roční období?
- Co můžeme vidět venku na podzim?
- Máte rádi déšť?
- A jak se před deštěm schováte?

Postup: Psychomotorický padák bude představovat deštník, každé z dětí se chytne rukojetí přidělané na psychomotorickém padáku a za zvuku písničky bude chodit dokola kolem psychomotorického padáku, na konci písně se pod něj děti schovají, aby nezmokly. Místo písničky může paní učitelka děti motivovat pomocí popisu a předvádění deště, to znamená: „Dneska nám krásně svítí sluníčko (chodíme pomalu kolem dokola), ale najednou přichází velký mrak a zakrývá nám celé sluníčko (mávání psychomotorickým padákem nahoru a dolů), zvedá se vítr (s psychomotorickým padákem začneme šustit jako vítr), trochu se nám setmělo a najednou se spustil velký déšť (běh kolem psychomotorického padáku).„ A na znamení děti zvednou psychomotorický padák a schovají se pod něj.

8.3 Pohybová hra v exteriéru číslo 1 – Zvířátka hledají cestu do svého domečku

Cíle: rozvoj jemné motoriky, prostorové orientace, hmatového vnímání, zvládat překážky, pohybovat se koordinovaně a jistě v přírodním terénu, rozlišovat a používat základní prostorové pojmy

Počet dětí: 11

Prostorové podmínky: venku na zahradě, na ohraničeném prostoru bílou páskou

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky: provázek, krepový papír, plastová krabice, tři misky, listy ze stromu, kůra ze stromu, žaludy

Motivace: Básnička – Veverko, kde máš domeček

Veverko, kde máš domeček,

snad ne v lese u lišek,

tam ty nechod', tam tě sní,

pojd' k zajičkám do listí,

tam ti přes zimu bude teplíčko,

jako v létě, když vyjde sluníčko.

Zdroj: vlastní

Otázky k básničce a diskuze:

- O čem si myslíte, že je tato básnička?
- Co se děje na podzim s lesními zvířátky?
- Má každé zvířátko svůj domeček?
- A jak tu svoji cestu do domečku najde?

Postup: Děti mají za úkol najít cestu do svého domečku, jako zvířátka, která hledají své domečky, kde se ukrývají před zimou. Cesta skrývá spoustu nástrah, kterým se děti musí vyhnout. Na zahradě mezi stromy natáhneme provázek, podle kterého děti půjdou a který bude představovat cestu. Děti budou mít zavázané oči šátkem a po cestě budou mít připravené úkoly, které poznají díky krepovému papíru, který bude přivázaný na provázku. Děti budou chodit po jednom za doprovodu paní učitelky, která je seznámí s jednotlivými úkoly.

- První úkol – na zemi bude položena plastová krabice, kterou děti musí překročit
- Druhý úkol – na cestě potkají kamaráda, kterého podle hmatu budou hádat, pokud se jim nepodaří uhodnout kamaráda podle hmatu, kamarád zkusí promluvit a hráč bude kamaráda hádat podle jeho hlasu
- Třetí úkol – na zemi budou položeny tři misky, v jedné misce se nachází listy, ve druhé misce se nachází kůra stromu a ve třetí misce žaludy, úkol dětí je poznat pomocí hmatu, co se v miskách ukrývá

8.4. Pohybová hra v exteriéru číslo 2 – Čichové pexeso

Cíle: rozvoj nonverbální komunikace, čichových vjemů, pozornosti, rozpoznat libé a nelibé vůně

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: venku na zahradě ve vyznačeném prostoru bílou páskou

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: kmín, ocet, perníkové koření, skořice, hřebíček, kakao, plastové zkumavky viz obrázek 13

Obrázek 13: Plastové zkumavky (Zdroj: vlastní)

Motivace: Hádanka – Pexeso

Je to hra, která se hraje se spoustu malých kartiček, na kterých jsou nakresleny obrázky, třeba zvířat, pohádek nebo květin, ale každý z těch obrázků má svého dvojníka, který se někde mezi těmi ostatními kartičkami ukrývá.

Zdroj: vlastní

Otázky k básničce a diskuze:

- Co je to za hru?
- Už jste někdy hrály pexeso děti?
- A jaké obrázky jste na pexesu měly?
- A znáte nějaké pexeso, které se nehraje s obrázky?

Postup: Každé z dětí dostane jednu zkumavku, ve které bude buď ocet, kmín, perníkové koření, skořice, hřebíček nebo kakao, každá z těchto vůní má svého dvojníka, který se ukrývá v ruce jiného kamaráda, úkolem dětí bude najít svého kamaráda, který má stejnou vůni.

9. ZIMA

9.1. Pohybová hra v interiéru číslo 1 - Tajná truhla

Cíle: rozvoj přirozeného pohybu (běh), hmatového vnímání, paměti, spolupráce, pozitivní soutěživosti

Počet dětí: 14

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: Předměty se zimní tematikou (například šála, čepice, obrázek vločky, plyšák ve tvaru sněhuláka, vánoční rolnička, vánoční ozdoba, obrázek saní nebo lyží)

Motivace: Báseň od Josefa Křešnička – Říkanky celé bílé

Tak už je konec s podzimními bláty,

kraj je teď bílý a chundelatý,

sněhové bílé jsou louky i kopce,

jako když houfem jdou huňaté ovce.

Zdroj: Říkanky celé bílé (Křešnička, 1978)

Otázky k básničce a diskuze:

- O čem básnička je?
- Co v zimě můžeme venku vidět?
- Jaký je rozdíl mezi létem a zimou?
- Jak se v zimě oblékáme?
- Co se vám vybaví, když se řekne zima?

Postup: Do truhly dáme předměty se zimní tematikou a po vložení předmětů truhlu zakryjeme, aby nebyl vidět obsah. Děti rozdělíme na dvě skupiny za sebe do řady tak, aby zraková postižení ve skupinách byla vyrovnaná, popřípadě skupině, která by byla ve výhodě, ztížíme úkol, například přidáním jedné věci navíc do truhly. Vybíhat bude vždy jedno dítě z každého týmu k truhle a jeho úkolem bude si zapamatovat jeden předmět z truhly, který sdělí svému týmu. Dětem prozradíme počet věcí v truhle a ten tým, který bude znát všechny předměty, které truhla ukrývá jako první, vyhrává. Dětem s těžkým

ZP pomůžeme s navigací/nasměrováním k truhle asistencí vodiče při běhu pomocí zvonkohry.

Složitější varianta: Můžeme přidat více předmětů do truhly.

9.2. Pohybová hra v interiéru číslo 2 - Vánoce

Cíle: rozvoj sluchového vnímání, soustředěnosti, prostorové orientace, uplatnit postřeh

Počet dětí: 8

Prostorové podmínky: ve třídě na kobercové ploše

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: žádné

Motivace: Písnička od Bedřicha Bridela a Matěje Václava Šteyera – Veselé Vánoční hody

Zdroj: Já, Písnička (Jásnký, 1994)

Otázky k básničce a diskuze:

- O čem se v písničce zpívá?
- O jakém děťátku se v písničce se zpívá?
- Co jsou to koledy?

Postup: Děti budou rozmístěny na kobercové ploše, všichni budou mít zavřené oči a pozorně poslouchat. Paní učitelka si poté vybere jednoho hráče, který otevře oči a řekne jedno slovo, které se týká vánočního tématu. Ostatní děti mají za úkol uhodnout, kdo z dětí promluvil. Poté se děti v prostoru promíchají a paní učitelka vybere dalšího hráče, kterého budou ostatní děti hádat.

Složitější varianta: Děti budou hádat odkud hlas přicházel.

9.3. Pohybová hra v exteriéru číslo 1 - Sv. Valentýn

Cíle: rozvoj přirozeného pohybu (běh, chůze), sluchového vnímání, soustředěnosti, prostorové orientace, lokomoce, seznámit se s příběhem o sv. Valentýnu, mít přehled o svátcích lokomoce

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: venku na zahradě, na tartanovém povrchu

Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: žádné

Motivace: Příběh o sv. Valentýnu

Před mnoha lety existoval kněz, který zakazoval mužům, aby se ženili a zasnubovali s ženami, říkal, že by se pak báli jít do války bojovat a byli radši doma se svými rodinami. Ale pak tu byl pán, který se jmenoval Valentýn a ten se vzepřel knězi. Valentýn tajně oddával všechny muže a ženy a přál jim do života štěstí a měli se rádi, ale jednoho dne kněz zjistil, co Valentýn dělá, a přikázal svým vojákům, aby ho přivedli a nechali popravit. Když lidé zjistili, co se s Valentýnem stalo, rozhodli se, že ho budou považovat za svatého a každý rok si tento den budou připomínat na jeho počest, proto se tomuto dni říká den sv. Valentýna a připomínáme si ty, na kterých nám záleží a které máme rádi.

Zdroj: vlastní

Otázky k básničce a diskuze:

- Co si z příběhu pamatujete?
- Kdo byl v příběhu hodný a kdo zlý?

Postup: Jedno z dětí je určeno jako organizátor hry, organizátor má na starosti si zapamatovat dvě slova: „císař“ a „Valentýn“. Pokud organizátor řekne slovo „císař“, všechny děti se musí zastavit a zůstat stát bez hnutí, dokud se nezvolá slovo „Valentýn“, poté si děti k sobě najdou jednoho kamaráda a vytvoří dvojici, organizátor tato dvě slova volá podle svého uvážení a také kontroluje, jestli všichni správně plní pokyny, pokud není pokyn určen, děti běhají v kruhu dokola. Dítě s těžkým ZP by v této hře mohl dělat organizátora.

9.4. Pohybová hra v exteriéru 2 - Poztrácené ozdoby

Cíle: rozvoj lokomoce, jemné motoriky, zrakové diferenciacce, zrakového vnímání, přirozených pohybů (chůze), orientace v prostoru, umět se pohybovat v přírodním terénu, uplatňovat postřeh a rychlost

Počet dětí: 12

Prostorové podmínky: venku na zahradě na tartanovém povrchu

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: barevné plastové míčky

Motivace: Básnička od Františka Hrubína – Princeznička

Princeznička na bále

Poztrácela korále.

Její táta mocný král,

Honzíka si zavolal.

Honzíku, máš na mále,

Přines nám ty korále.

Honza běžel za hory,

Nakopal tam brambory.

Vysypal je před krále,

“Tady jsou ty korále,

Jiné už tam neměli,

Ty už snědli v neděli. “

Zdroj: První pohádka (Hrubín, 2009)

Otázky k básničce a diskuze:

- Líbí se vám básnička o princezně?
- Co princezna poztrácela na bále?
- A víte, co se ztratilo nám z vánočního stromečku?

Postup: Děti budou mít za úkol přinést poztrácené ozdoby (barevné míčky), aktivita bude obohacena tím, že vždy jedna ruka bude moct sbírat míčky pouze jedné barvy. To znamená – levá ruka žluté míčky a pravá ruka modré míčky. Aby se dětem nepletlo, jakou končetinou mají sahat na určitý barevný míček, budou mít na ruku připevněné stuhy se stejnou barvou – to znamená na levé ruce bude připevněná žlutá stuha, na pravé ruce bude připevněná modrá stuha. Na zemi budou mít vyhraněný prostor, kam nalezené míčky budou muset dokutálet, ale vždy pouze tou rukou, která bude mít barvu stuhy stejnou jako míček. Příklad – Dítě najde modrý míček, musí tedy míček dokutálet pravou rukou, na

které má modrou stuhu. U dětí s těžkým ZP nebude záležet na barvě, ale na tom, dokázat najít a poté dokutálet míček na určité místo, kam ho bude navádět asistent pedagoga.

Složitější varianta: K rukám můžeme přidat i nohy, to znamená – levá noha bude mít připevněnou zelenou stuhu, bude tedy muset dokopat zelené míčky na určité místo a pravá noha bude mít připevněnou červenou stuhu, takže bude muset dokopávat červené míčky na určité místo.

Diskuze

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit zásobník pohybových her pro děti se zrakovým postižením předškolního věku zaměřených na jejich komplexní rozvoj. Zásobník pohybových her byl strukturován na typy herních aktivit vhodných pro realizaci v interiéru a exteriéru mateřské školy. V teoretické části byly uvedeny nejvíce používané pohybové hry pro děti se ZP, které podporují rozvoj smyslových vjemů. Jsou jimi hry, které napomáhají dětem uvědomit si sami sebe, hledání zvukového předmětu, hraní si na písku či chůze mezi sloupy. (Růžičková, Kroupová, 2017) Všechny zmíněné pohybové hry jsou nejen podstatné pro rozvoj smyslových vjemů, ale také podporují prosociální chování mezi dětmi a odnáší si z nich zkušenosti do budoucna. Pro pohybové hry pro děti se ZP je však nejdůležitější vytvořit jasná pravidla, upravit rozměr hrací plochy a vybrat správnou pomůcku. (Bláha, 2013)

Z těchto informací vycházel i tento zásobník pohybových her. V současnosti není dostatek publikací, které by obsahovaly pohybové hry pro děti se ZP a informace k prostorovým podmínkám či k vhodným pomůckám. Zásobník je proto vytvořen zejména na základě teoretické části a ze samotné praxe.

Dle evaluace, která probíhala na závěr každé pohybové hry, která se uskutečnila v jarním a letním ročním období, můžeme říct, jaké pohybové hry jsou vhodné pro děti se ZP více a které méně. U každé pohybové hry je nutno si uvědomit, jestli se aktivitu zúčastní děti s lehkým nebo těžkým zrakovým postižením, podle toho se aktivita dále upravuje. Zásobník pohybových her je soustředěn na nižší stupeň ZP, tedy na slabozrakost a poruchy binokulárního vidění, které se nejvíce objevovaly v Mateřské škole pro ZP ve třídě předškolních dětí. V zásobníku však najdeme i pohybové hry pro děti s těžším zrakovým postižením, jako například zbytky zraku či úplná nevidomost.

Následuje zhodnocení a okomentování některých tabulek s evaluací, které je potřeba v diskuzi podrobněji probrat.

Realizace pohybové hry, která nese název Zvířátka se budí ze zimního spánku (tabulka č.2) splnila všechny stanovené cíle. Došlo k rozvoji sluchového vnímání, soustředěnosti, správného držení těla a paměti, nesmíme však zapomínat na příliš dlouhý motivační příběh. Jak už jsme zmínily v přehledu obecných metodických doporučení pro realizaci pohybových her je podstatné vkládat relaxační přestávky, které pomohou k odpočinku všech dětí. Dle průběhu evaluace je vhodné zvolit zkrácení

příběhu či vložit a zařadit relaxační chvíli, kdy si s dětmi můžeme lehnout na koberec a povídat si o tom, co se zatím v příběhu stalo a jak si myslí, že příběh skončí.

U pohybové aktivity s názvem Jeden den žabkou (tabulka č.3) byly veškeré stanovené cíle splněny, je důležité upozornit na předcházení rizik, které byly ve hře obsaženy. Shodují se tedy s pravidly, které ve své publikaci zmiňuje Newman (2004), před začátkem pohybové hry, bychom měli děti seznámit s prostředím a poskytnout jim kompletní informace o dění a souvislostech.

Stanovené cíle byly splněny také u pohybové hry s názvem Krmení ptáčků (tabulka č.4), kde se realizace shodovala s pravidly hry od Vachulové (1987), aktivita by měla být připravená tak, aby vidící nevyužíval své výhody proti nevidomému, proto jsou zde stupně ZP vyrovnány, aby ani jedna skupina nebyla ve výhodě či nevýhodě.

Pohybová hra s názvem Výlet do Zoo (tabulka č.5), splňuje všechny stanovené cíle, jediné, co by se pro příště v této aktivitě mohlo zlepšit, je doplnit pomůcky, například plastové figurky zvířat. Tato informace se shoduje s Růžičkovou a Vítkovou (2014, str.59.), které mluví o tom, že hmatový smysl umožňuje vytvoření relativně přesné představy a možnost dlouhodobějšího uchování informací v paměti. To znamená, že si nejen spojí lépe zvíře s jógovou pozicí, ale také díky tomu mohou zjistit základní informace o daném zvířeti, které si uchovají v paměti.

Stanovené cíle u pohybové hry s názvem Ryby a jejich rybníček (tabulka č.6) byly splněny, problém zde nastal na začátku aktivity, kdy bylo zjištěno, že děti nezvládají základní prostorové pojmy, proto se nechal prostor před samotnou hrou na procvičení základních prostorových pojmů. Zmiňuje se o tom i Švarcová (2012), že pro ZP člověka je nácvik prostorové orientace klíčový.

Závěr

Dítě se zrakovým postižením je stejně vnímavé a vynalézavé jako dítě intaktní.

Motorika, ale i smyslové vjemy se u dětí se zrakovým postižením musí více procvičovat a tím pádem jim věnovat více trpělivosti a pozornosti. Během průběhu vytváření pohybových her a následném zkoušení pohybových her v praxi i díky neformálním rozhovorům se speciálními pedagogy, je nutno říct, že je důležité děti seznamovat s přírodními materiály, s věcmi z denního života, s překážkami a s prostředím kolem nich. Samozřejmě drobné úpravy jsou pro určitý stupeň zrakového postižení nutností, ale jedině s tímto přístupem budou děti se zrakovým postižením připraveny na běžný život. Díky pohybovým aktivitám, které přináší nejen benefity pro jejich motoriku, kognitivní funkce a rozvoj smyslového vnímání či prostorovou orientaci, ale také se díky nim zlepšuje komunikace mezi vrstevníky, spolupráce a prosociální chování.

Cílem bakalářské práce bylo na adekvátní teoretické bázi vytvořit zásobník (inspiromat) pohybových her pro děti se zrakovým postižením předškolního věku zaměřených na jejich komplexní rozvoj. Zásobník pohybových her je strukturován na typy herních aktivit vhodných pro realizaci v interiéru a exteriéru mateřské školy, tematicky se zaměřuje na čtyři roční období. Dílčím cílem bakalářské práce je praktická realizace navržených pohybových her a jejich následná evaluace.

Teoretická část vychází z odborné literatury a dělí se na čtyři základní kapitoly. První kapitola se zabývá vymezením pojmu zrakové postižení a základní etiologií, dále klasifikací zrakového postižení a klasifikací zrakového postižení dle závažnosti. Druhá kapitola se věnuje specifickým vývoje předškolního dítěte se zrakovým postižením a také specifickým vývoje vrozeného a raně získaného zrakového postižení. Třetí kapitola vymezuje předškolní vzdělávání, kde dále nalezneme legislativu a specifika předškolního vzdělávání dětí se zrakovým postižením. Poslední čtvrtá kapitola popisuje, co je to hra, jednotlivé druhy her a specifika pohybových her u dětí se zrakovým postižením.

Praktická část obsahuje zásobník pohybových her, který lze kdykoliv použít nebo se jím nechat inspirovat v mateřských školách speciálními pedagogy.

V mateřské škole pro zrakově postižené je pohybová aktivita velice častá. Speciálním pedagogům však chybí pravidla a úprava u pohybových her pro tyto děti. Nemají dostatek publikací, které by se na pohybové hry pro děti se zrakovým postižením

zaměřovaly. Pokud již takovou publikaci naleznou, nejsou v ní dostatečné úpravy pro jednotlivé stupně zrakového postižení. Proto se v praxi setkáváme s pohybovými hrami, které jsou určeny pro děti s lehkým stupněm zrakového postižení a děti s těžkým stupněm zrakového postižení nejsou tak do pohybové hry vůbec zapojeny. Tento zásobník pohybových her proto obsahuje z velké části pohybové hry, které jsou upraveny jak pro děti s lehkým, tak i těžším zrakovým postižením.

Použité zdroje:

1. BARTOŇOVÁ, Miroslava, Dagmar OPATŘILOVÁ a Marie VÍTKOVÁ. *Školní zralost a dítě s SVP: vzdělávání a diagnostika*. Praha: Raabe, 2019. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-421-3.
2. BENDO VÁ, Petra. *Základy speciální pedagogiky nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-422-9.
3. BENEŠ, Pavel. *Zraková postižení: behaviorální přístupy při edukaci s pomůckami*. Praha: Grada, 2019. Pedagogika. ISBN 978-80-271-2110-6.
4. BLÁHA, Ladislav a Ladislav PYŠNÝ. *Provozování pohybových aktivit zrakově handicapovanou populací*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2000. Acta Universitatis Purkynianae [Univerzita Jana Evangelisty Purkyně]. ISBN 80-7044-323-5.
5. DANDOVÁ, Eva, Jana KROPÁČKOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Daniela PRAVCOVÁ a Irena PŘÍKAZSKÁ. *Školní zralost a odklady školní docházky*. Praha: Raabe, [2018]. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-373-5.
6. FICOVÁ, Lenka Theodora. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí: optické a akustické vnímání, jemná motorika a prostorová orientace*. Praha: Grada, 2020. Pedagogika. ISBN 978-80-271-1045-2.
7. FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.
8. FINKOVÁ, Dita. *Rozvoj hapticko-taktilního vnímání osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Monografie. ISBN 978-80-244-2742-3.
9. HORNÁČKOVÁ, Vladimíra. *Dramatika a hra jako potenciál kreativity v předškolním vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2020. ISBN 978-80-7435-818-0.
10. HRUBÍN, František. *První pohádka*. Librex, 2009. ISBN 80-7228-038-4.
11. JANEČKA, Zbyněk a Ladislav BLÁHA. *Motorické kompetence osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Monografie. ISBN 978-80-244-3953-2.
12. JANKOVÁ, Jana a Dagmar MORAVCOVÁ. *Asistent pedagoga a dítě se zrakovým postižením*. Praha: Pasparta, [2017]. ISBN 978-80-88163-61-9.

13. JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: Zpěvník pro žáky základních škol*. Cheb: Music Cheb, 1994. ISBN 80-85925-01-X.
14. JESENSKÝ, Ján. *Prolegomena systému tyflorehabilitace, metodiky tyflorehabilitačních výcviků a přípravy rehabilitačně-edukačních pracovníků tyflopédického spektra*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 659 s. ISBN 9788086723495.
15. KARUNOVÁ, Hana. *Vnímání osoby se zrakovým postižením v kontextu specifík představitivosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. Monografie. ISBN 978-80-244-5052-0.
16. KEBLOVÁ, Alena. *Čich a chuť u zrakově postižených*. Praha: Septima, 1999. ISBN 80-7216-081-8.
17. KIMPLOVÁ, Tereza a Marta KOLÁŘÍKOVÁ. *Jak žít s těžkým zrakovým postižením?: souhrn (nejen) psychologické problematiky*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-831-3.
18. KIMPLOVÁ, Tereza. *Ztráta zraku: úvod do psychologické problematiky*. Ostrava: Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-917-9.
19. KOCHOVÁ, Klára a Markéta SCHAEFEROVÁ. *Dítě s postižením zraku: rozvíjení základních dovedností od raného po školní věk*. Praha: Portál, ©2015. ISBN 978-80-262-0782-5.
20. KŘEŠNIČKA, Josef. *Řikanky celé bílé*. Česká republika: Albatros, 1978. ISBN 13-908-78.
21. KURTZ, Lisa A. *Hry pro rozvoj psychomotoriky: pro děti s ADHD, autismem, smyslovým postižením a dalšími handicapy*. Přeložil Hana ANTONÍNHOVÁ. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0800-6.
22. KVĚTOŇOVÁ, Lea. *Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-063-8.
23. KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea. *Oftalmopedie*. 2. dopl. vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-84-2.
24. LECHTA, Viktor. *Inkluzivní pedagogika*. Přeložil Tereza HUBÁČKOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1123-5.
25. LIŠKOVÁ, Marie. *Do-re-mi*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-7235-554-9.

26. LUDÍKOVÁ, Libuše. *Problematika kvality života osob se speciálními potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. Monografie. ISBN 978-80-244-5270-8.
27. MAZÁNKOVÁ, Martina. *Inkluze v mateřské škole: děti s PAS, ADHD a handicapem*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1365-9.
28. NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. 2. vydání. Praha: Raabe, 2022. Dobrá školka. ISBN 978-80-7496-467-1.
29. NEWMAN, Sarah. *Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením: rozvoj kognitivních, pohybových, smyslových, emočních a sociálních dovedností*. Přeložil Dagmar BREJLOVÁ. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-872-4.
30. NOVOHRADSKÁ, Hana. *Vybrané kapitoly z oftalmopedie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7368-731-1.
31. OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5107-8.
32. OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.
33. PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
34. RÁKOSNÍKOVÁ, Jiřina. *Hrajeme si u maminky*. Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-610-7
35. RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0873-2.
36. RÖDEROVÁ, Petra, Lea KVĚTOŇOVÁ a Zita NOVÁKOVÁ. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.
37. RÖDEROVÁ, Petra. *Edukace osob se zrakovým postižením v osobnostním pojetí*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8091-1.
38. RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. *Vybrané kapitoly z tyflopedie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-424-3.
39. RŮŽIČKOVÁ, Veronika a Kateřina KROUPOVÁ. *Pohled na samostatný pohyb a prostorovou orientaci osob se zrakovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. Monografie. ISBN 978-80-244-5273-9.

40. SLOWÍK, Josef. *Inkluzivní pedagogika*. Praha: Grada, 2022. Pedagogika. ISBN 978-80-271-3010-8.
41. SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0095-8.
42. STINGLOVÁ, Markéta. *Nejkrásnější česká říkadla*. Praha: NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-394-2.
43. SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.
44. SUCHÝ, Jiří a Jiří ŠLITR. *Zpěvník*. ČR: Fragment, 2010. ISBN 978-80-253-1154
45. SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Dětem*. Fragment, 2013. ISBN 978-80-253-1949-9.
46. SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
47. ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Základy speciální pedagogiky*. Praha: Parta, 2012. ISBN 978-80-7320-176-0.
48. VACHULOVÁ, Jana a kol. *Hry pro těžce zrakově postižené děti*. Praha: Novinář, 1987. 252 s. Malá tyflogická knihovna; sv. 8.
49. VALENTA, Milan, Miluše HUTYROVÁ, Jiří LANGER, et al. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.
50. VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
51. ŽÁČEK, Jiří. *Malovaný svět*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016, 2016. ISBN 978-80-271-9486-5 (ePub).

Elektronické zdroje:

1. Český svaz zrakové postižených sportovců. Český svaz zrakové postižených sportovců [online]. Praha: ČSZPS, 2011, 2011 [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <http://cbsf.cz/>
2. ICD-11. *International Classification of Diseases 11th Revision: The global standard for diagnostic health information* [online]. World Health Organization, Květen, 2019 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://icd.who.int/en>
3. International Paralympic Committee. International Paralympic Committee [online]. Germany [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.paralympic.org/>
4. LUKÁŠ, A., ŽÁK, A., a kol. Chorobné znaky a příznaky: Diferenciální diagnostika [online]. Praha: Grada, 2015 [cit. 2023-01-02]. ISBN 978-80-247-5067-5. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/chorobne-znaky-a-priznaky-2348/>
5. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>
6. *Really Good Stuff: The Importance of Play in Preschool* [online]. Copyright, 2012, 2012 [cit. 2023-02-14]. ISSN Really Good Stuff. Dostupné z: <https://blog.reallygoodstuff.com/>
7. STEJSKALOVÁ, Kateřina. Šance dětem: Vzdělávání dětí se zrakovým postižením. Šance dětem [online]. Šance dětem, 2022, 17.3.2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/>
8. Vyhláška 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání [online]. 2005. Zákony pro lidi [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>
9. Vyhláška č. 197/2016 Sb. [online]. 2016. Zákony pro lidi, 2016 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>
10. Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných [online]. 2016. MŠMT [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu?highlightWords=27%2F2016>
11. Zákon 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. 2004. MVCR, 2004 [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/start.aspx>

Seznam použitých obrázků:

<i>Obrázek 1: Plastové květiny (Zdroj: vlastní)</i>	29
<i>Obrázek 2: Molitanové míčky (Zdroj: vlastní)</i>	37
<i>Obrázek 3: Jógová pozice žirafy (Zdroj: vlastní)</i>	39
<i>Obrázek 4: Jógová pozice krokodýla (Zdroj: vlastní)</i>	39
<i>Obrázek 5: Jógová pozice želvy (Zdroj: vlastní)</i>	40
<i>Obrázek 6: Jógová pozice slona (Zdroj: vlastní)</i>	40
<i>Obrázek 7: Jógová pozice medvěda (Zdroj: vlastní)</i>	40
<i>Obrázek 8: Jógová pozice hada (Zdroj: vlastní)</i>	41
<i>Obrázek 9: sv. Martin (Zdroj: vlastní)</i>	49
<i>Obrázek 10: Kůň sv. Martina (Zdroj: vlastní)</i>	49
<i>Obrázek 11: Počasí (Zdroj: vlastní)</i>	50
<i>Obrázek 12: Stařec (Zdroj: vlastní)</i>	50
<i>Obrázek 13: Plastové zkumavky (Zdroj: vlastní)</i>	54

Seznam použitých tabulek:

Tabulka 1 - Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 1 - Pohyblivé květiny:.....	30
Tabulka 2 – Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 2 – Zvířátka se budí ze zimního spánku:	33
Tabulka 3 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 1 – Jeden den žabkou:	35
Tabulka 4 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 2 - Krmení ptáčků:	37
Tabulka 5 – Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 1 – Výlet do Zoo:	42
Tabulka 6 – Evaluace k pohybové hře v interiéru číslo 2 – Ryby a jejich rybníček:	44
Tabulka 7 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 1 – Pozor včela!:	46
Tabulka 8 – Evaluace k pohybové hře v exteriéru číslo 2 - Jdi a najdi:.....	47

Seznam použitých zkratk:

ZP – zrakové postižení

WHO – Světová zdravotnická organizace

CNS – centrální nervová soustava

POSP – prostorová orientace a samostatný pohyb

SPC – speciálně pedagogické centrum

SVP – speciálně vzdělávací potřeby

ČSZPS – Český svaz zrakově postižených sportovců

PH – pohybové hry